NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXIV. ÉVFOLYAM. 1903. V. FÜZET.

Május.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Leányaink nevelése és pályaválasztása STRAUB L. GYULA	209—213
II.	Az osztályozás és a vizsgálati rendszer ellen. STAUFFER ELMA	214—218
III.	Az unalom és a nő. Dr. SCHMIDT MARISKA	219—227
IV.	Szövetkezetek az alkoholizmus ellen. TÉLESSY DALMA	228—230
V.	Jókai a nevelésről. FARKAS KLÁRA	231—239
VI.	**Nőnevelési szemle.** «György Aladár»-alapítvány. KOMÁRY ERZSI.— Tudós lányok kegyvesztése. ANDRONICUS. — A nők haladása Amerikában. POZNAN JOLÁN. — A magyar festőnők harmadik kiállítása. — Csiky Kálmánné beszéde az Orsz. Nőképző-Egylet közgyülésén. — A «Veres Pálné» szoborbizottsága. — A M. D. E. fürdőkedvezményei. — A M. D. E. győrvidéki köre.	340—358
VII.	**Irodalom.** Komáromy Lajos. Magyar nyelvtan. — Előfizetési felhivás	359—360

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker. Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIV. ÉVFOLYAM. 1903. MÁJUS V. FÜZET.

LEÁNYAINK NEVELÉSE ÉS PÁLYAVÁLASZTÁSA.

Ha a fentírt kérdésre vonatkozó véleményeket figyelemmel kisérjük, úgy találjuk, hogy közöttük különösen kettő az uralkodó. Mindkettő elégedetlen a társadalmi viszonyokkal, érzi, hogy nincs meg azon összhang az emberiség munkájában, életében, mely a megelégedés és boldogság alapföltétele. Hiányzik belőle az öntudatosság, de különösen az idealizmus. Mindkét vélemény egész helyesen a nevelésben keresi a baj forrását s megegyeznek abban, hogy a társadalmi baj gyógyítása leányaink helyes nevelésétől függ első sorban.

A nevelési elvek kifejtésében válik két részre a két felfogás. Az egyik a férfiak, helyesebben a családapák véleménye, a másik a már most is mostoha viszonyok daczára önállóságra vergődött nőké. A gondos családapa aggodalommal nézi az anyagias és számító neveléssel hivatásától, a családi élettől eltérített, teljes önállóságra vitt leányának lépéseit, mikor az oklevelével a kezében, nem szorulva a férfi támogatására, kiindul az élet háborgó tengerére, félti az elmerüléstől, vagy attól, a mi annál még borzasztóbb lehet, hogy életében többé nyugodt, boldogító szárazföldön ki nem köthet, otthont nem talál, azaz más szóval mondva útja őt a családi életbe vissza nem vezeti, a mire a Gondviselés teremtette. Az önálló nő pedig azon körülményben keresi a család és társadalom mizeriáinak okait, hogy idők folytán és a kultura következtében a természettől egymásnak teremtett férfi és nő mind jobban eltávolodott egymástól, és azért a nőt épúgy akarja iskoztatni, mint a férfit, tehát teljes önállóságra is nevelni; és e tekintetben nem is félti sem a nő, sem a családi élet boldogságát, hanem ellenkezőleg, ezzel akarja azt megalapítani. Jelen soraim

irásakor e két különböző véleményt azért választottam kiindulási pontul, mert a köztudatban élő többi elvek között oly éles különbség nem létezik, mint épen e kettő között.

Az emberiség hivatása e földön a tökéletesség elérhető legmagasabb fokára való emelkedés és ezzel a legtökéletesebb emberi földi boldogságnak és megelégedésnek elérése. Most az a kérdés, valjon e hivatásának az emberiség hogyan felelhet meg legkönnyebben és leghelyesebben? Akkor, ha a férfi és a nő elé egymástól eltérő czélt tűz ki és így annak elérésére különböző eszközöket bocsát rendelkezésükre, különböző módon neveli és oktatja, vagy akkor, ha nem tesz közöttük e tekintetben különbséget? Én általános elv gyanánt az utóbbi nézetnek vagyok hive. Ne állítsunk az emberiség két neme, a férfi és nő közé világra jöttének első pillanatától kezdve életük utolsó perczéig átjárhatatlan izoláló falat.

Mondjuk, hogy a férfi úgy mint a nő keresse földi hivatását a családi élet alapításában, mely családi élet csak akkor lesz egész életükre boldog, ha annak elérésére mindketten egy közös eszközt használtak: a valódi művelődést.

Itt mindjárt előre is ki kell jelentenem, hogy a valódi művelődés alatt nem értem azt, valjon ki tud jobban logarithmust keresni, ki fordított többet Horátiusból stb., hanem azt, valjon mikor a tanuló ifjúság fejét iskoláinkban nemi különbség nélkül, teletömjük az ismeretek és tudományok rémes halmazával, nem feledkeztünk-e meg arról, hogy az embernek az eszén kivül szive is van, és így kellőleg ápoltuk és fejlesztettük-e a humanizmust, az egész emberiség iránti szeretetet. E szeretet csak ott lesz otthonos, a honnan az idealizmus nincs száműzve.

Oltsuk be tanítványainkba azon szent meggyőződést, hogy minden ember egyenlő végczélra egyforma jogokkal van teremtve, ha különben életviszonyaik és munkaköreik különböznek is. Szálló igévé vált ugyan a teljes egyenlőség, de a gyakorlatban a társadalmi életben azt hiszem a világ teremtése óta sem volt olyan nagy különbség az egyes emberek között, talán soha nem oszoltak annyira egyes kasztokra mint most. Épen e nemes em-

beri szeretetnek és az igazi egyenlőségnek hiánya oka társadalmi életünk szomorú erkölcsi állapotának.

Hogyan lehetne az emberiség boldog, mikor nem magasztos eszmék vezérlik, nem azok lelkesítik, hanem a férfiak pályaválasztásánál az anyagias számítás azt keresi, mely állásban lehet mielőbb, minél nagyobb jövedelemre, nagyobb hatalomra, tekintélyre és kényelmesebb munkakörre szert tenni; a nőnek pedig már kisded korában magyarázgatják, hogy mily nehéz a férjhezmenés, és ha jut is párja, még akkor is nagyon bizonytalan a jövője stb. Igy ezzel már eleve beleoltják a nő eszmevilágába az érdeket, hogy akkor, ha esetleg számára kinálkozik családi élet, ott nem a jellemekből és kölcsönös szeretetből folyó boldog, de talán egyszerű, szerény életmódot keresi, hanem inkább a kényelmes, fényűző, pazar háztartást kivánja esetleg a szeretet és bizalom árán. Ujabb időben ehhez még hozzájárul az is, hogy a leányokat a tanulásra nem azzal és azért buzdítják, mert tanulás és művelődés nélkül az ember nem ember, hanem azt állítják e szegény ártatlanoknak, hogy így függetleníthetik sorsukat a férfiakétól, sőt önállóan versenyezhetnek is velük. Pedig a mig a férfiaknál kizárólag a szükségben és szokásban, a nőknél csak anyagias érdekekben keressük a taníttatás és művelődés, okát, addig az ily tanultság és művelődés az emberi nemre boldogító hatással nem lesz.

Jogos és lehetséges-e a leányoknak magasabb a fiúkéhoz hasonló taníttatása? E kérdések fejtegetésénél az emberiség néhány ezeréves multja nemcsak hogy nem segíti a gondolkozót, hanem még inkább megnehezíti neki a döntést. A multban erre vonatkozólag tanácsot, de még kiindulási pontot sem találhatunk; a tradicziók talán még e kérdések feltevése ellen is szólanak. Ki kell tehát indulnunk általános elvekből és úgy szólva tisztán csak a nő lelkét és tehetségeit vizsgálva és tanulmányozva állíthatjuk fel a nőnevelés alapelveit és így elméletét is és majd csak a gyakorlat fogja idővel mutatni, helyesen jártunk-e el, vagy nem, a mikor valamilyen irányra határoztuk el magunkat.

E kérdésekhez hozzászólni azért merek, mert mindkét nem-

beli ifjúságot tanítottam már; most már közel öt éve vagyok felsőbb leányiskolai tanár, azt megelőzőleg voltam több mint öt évig főgimnáziumi tanár. Így ha nem is igen hosszú, de mindkét téren mégis néhány évi tapasztalatom van.

A mainap uralkodó liberális elvek alapján a nőknek magasabb taníttatása jogos; mert ember ember, akár férfi akár nő. Ha tehát a társadalom kötelessége a férfival szemben a minél magasabbfokú és fejlődő taníttatás, úgy kötelessége lesz az a nővel szemben is.

Lehetségesnek is mondhatjuk a magasabb taníttatást a leányoknál, mert nem állíthatjuk azt, hogy szellemi tehetség dolgában már eleve lényeges különbség volna a fiú és leány között. A jelenben konstatálható nem csekély különbség a fiú és leánytanulók között szerintem nem magában a lélekben keresendő, hanem nagyobbrészt az eddig alkalmazott nemi szempontból egymástól lényegesen eltérő nevelési és taníttatási módban. Szerintem az emberi lelkek tanulás szempontjából nemi különbség nélkül három csoportba oszthatók: tehetségesekre, kevésbé tehetségesekre és tehetségtelenekre. Ezt igazolva látjuk úgy a fiúiskolákban, mint a leányiskolákban. Hogy mi okleveles középiskolai tanárok, kik előbb fiúközépiskolákban tanítottunk, nagyon érezzük a különbséget a tanításban és hogy nekünk mathemathikusoknak az egész évben, a többi szakbelieknek pedig legalább is az év végén az összefoglaló ismétléseknél, tehát az addig tanított ismeretek rendszeresítésénél itt a leányiskoláknál aránylag sokkal fáradságosabb a munkánk, mint a fiúiskolákban, annak okát megint nem a nemi különbségben keresem, hanem abban, hogy növendékeink az egész vonalon még nem vezettetnek a magasabb taníttatáshoz okvetlenül szükséges rendszeres, fokozatos, szigorú következetességgel sem az iskolában, sem otthon.

Különben ez irányban csakis feltételes véleményünk lehet mindaddig, míg a tanítási és a tanulók tanulási módjában nem áll be egyformaság. A mostani eredmények engem arra késztetnek, hogy a nők lelki működésében is egyelőre kizárólag csak fentartó erőt, tehetséget tételezzek fel, mig ellenben a férfi-

nemnél teremtő erőt is. Ezt úgy értem, hogy a nők szellemi működésénél az emlékezés játsza a főszerepet, innen a tanulásban a hajlam az emlékezéshez és idegenkedés attól, hogy bizonyos tételt hosszabb logikai gondolkodással önállóan, kész eredményektől függetlenül hozzanak ki. Hogy emez állításom a jelenlegi viszonyok között igaz, bizonyítja különösen az algebra és mathematikai mértan tanítása, illetőleg tanulása leánynövendékeinknél. Eddigi négy és fél évi leányiskolai működésem alatt egy, de csakis egy olyan leánynövendékem volt, a ki e tekintetben versenyezhetett volna még a legkiválóbb fiútanulóval is.

Épen azért mégis merem reményleni, hogy középiskolai szellemben tartott gondos tanítás mellett a leányok tanulási módja is oly alakot nyerhet, melylyel a tehetségesek épúgy megfelelhetnek majd a különböző irányú követelményeknek, mint a fiúk.

(Folytatjuk.)

Temesvár. *Straub L. Gyula.*

AZ OSZTÁLYOZÁS ÉS A VIZSGÁLATI RENDSZER ELLEN.

Ruskin műveit lapozgatva, olvasom a «nagy álmodozó» — mint nevezni szokták — ugyancsak életre való nézeteit. «Több szabadságot a nőnevelésnek! Levegőt — világosságot! — Az erkölcsi képzésre fektessük a fősúlyt. Ne mellékes díszleteket alakítsunk a női lélekből, de tegyük őket a társadalmi élet támasztó pilléreivé. Hogy azonban azokká válhassanak, lelki életük alapját az igazság s az erkölcsi bátorság képezze. A nő legszentebb törekvése, hivatása a nyomor enyhítése legyen, minden szenvedés irgalmat s a segítés szükségletét ébreszsze lelkében, ne csak családjával, de az egész világgal szemben. Hogy ilyenné válhassék, tartsuk távol tőle az életről hamis fogalmat adó regényeket s tereljük figyelmét a természettudományok felé, hogy önmagát s a külvilágot helyesen tudja megitélni. Ha bemutattuk, minőnek kellene társadalmunknak lennie, megtudhatja azt is, hogy valójában minő a jelenben; csak így lesz képes igaz segítséget nyújtani a jövő felépítésére.»

Mindezen jó tanácsokból új tantervünk megvalósít egyet, több tért ad a természettudományoknak. Minden igaz szellemi fejlődés alapelemét azonban, a szabadságot, hiába keresem nevelési rendszerünkben. Találtunk egy szép, kedély- és jellemfejlesztő, iskolai tárgyalásra alkalmas olvasmányt, kérdés: benne van-e a tantervben, van-e elég időnk a tárgyalásra, be tudjuk-e fejezni az időszakra előirányzott tananyagot, tudjuk-e a hozzá fűzött fejtegetéseket egy olyan egészszé összefűzni, melyet a növendék a vizsgán szépen, összefüggőn el tud mondani esetleg

idegen nyelven is, lehet-e belőle írásbeli dolgozatot készíteni, — s miután e kérdésekre többnyire «nem»-mel kell felelnünk, elmarad a tárgyalás, s haladunk tovább a száraz, kitaposott mederben, tanítva, de nem nevelve; végeztetünk munkát, de nem szerzünk élvezetet.

Pedig élvezet, a szellemi élvezetek legnemesebbike kellene, hogy legyen minden egyes óra, tanítóra s gyermekre nézve egyaránt. S mi állja ennek útját? kérdik Önök. Megmondom: a vizsga s a calculus. — A vizsga a tanító szempontjából, a calculus a növendékéből. «Gyönyörű volt a mai magyarázat, elragadó a mai olvasmány», mondja lelkesedéssel egy-egy óra után a minden szép pillanatért hálás ifjúság. — «De, hogy fogjuk mi azt holnap tudni, hogy fogunk róla számot adni; én majd nem kapok kitünőt, én meg megbukom!» — s a szemben a lelkesedés tüze kialszik, helyét elfoglalja az ifjú arczon a gond, az ambiczió.

Pedig új tantervünk világosan kimondja, hogy a mi iskoláink, t. i. a felsőbb leányiskoláknak egyedüli czélja «művelt nőket» nevelni. — Ha már ily szerencsések vagyunk, hogy ezt tehetjük, miért vetjük akkor a szemére a tehetségtelen, de meghatóan jóakaratú gyermeknek nap-nap után az osztályozás által, — hogy ő korlátolt? — Miért adunk alkalmat ugyanezen eljárás által az amúgy is szerencsésebbnek, az okosabbnak, hogy a természet által adott fölényét ne csak használja, de általa a többit elnyomja, elbizakodjék? Nem törekvése-e minden jó nevelésnek az ellentétek kiegyenlítése, a harmónia megteremtése?

Szinte hallom az ellenvetést: «Ez túlságosan ideálistikus álláspont» — s sajnos, el kell ismernem, hogy alsó négy osztályunkra nézve igaza van az ellenvetőnek.

Mindamellett, hogy a felsőbb leányiskola már húsz-harmincz éve fennáll, növendékeink, mikor az iskola szent falai közé lépnek, nem tudják, nem sejtik, hogy itt a legnagyobb jótéteményben részesülnek, t. i. tanításban, nevelésben. De négy évi küzdelem után vagyunk ott, bátran merem állítani, hogy növendékeink legnagyobb része többet s jobban, azaz értékesebbet s több

hatással tanulna, ha az V—VI. osztályban nem osztályoznók őket. — Nem osztályoznók s nem kényszerítenők, hogy oly tárgyakat is tanúljanak, melyekhez vagy nincs kellő előkészültségük (kivált, ha másnemű iskolából jönnek át az V. osztályba), vagy nincs semmi tehetségük, vagy mondjuk ki nyiltan — nincs kedvük. A négy alsó osztályban megtanúlták azt, a mire az életben okvetlen szükségük van, hol a magok jószántából, hol a rendszer által rászoritva. Az utolsó két évben, melyet még saját művelődésükre használhatnak, miért ne jöhessen számba vágyuk, hajlamuk, ellenszenvük? Miért ne lehetne jelen oly órákon is mint hallgató az a növendék, ki azon tárgy tanulásában tevékeny részt venni nem képes? A torna fakultativ, ugye? mert az orvos kézzelfoghatólag be tudja bizonyítani, hogy a testgyakorlatok forcirozása árthat a testnek. Hát az örökös és eredmény nélküli erőlködés, a túlfeszített és sikerre még sem vezető szellemi munka nem árt-e épen a serdülő korban testnek s léleknek egyaránt? Hiszen már a régi görögök pokoli kinnak tartották a Danaidák s Sisyphos eredménytelen munkáját. — Nem tarthatnók-e nyitva az V—VI. osztályt az intézetet végzett oly növendékek számára is, kik utólag pótolni kivánják egyik-másik tárgyból talán épen egészségi okokból hézagosan maradt ismereteiket? Az intézet a maga rendszerével feltárja az ifjúság előtt a szellemvilág kincsei közül azokat, melyeket rájuk nézve üdvöseknek tart. Miért ne választhasson e rendszer keretében szabadon az ifjúság?

Megfontolandó, hogy a kapcsolat a mi V—VI. osztályunk s a tanítónőképző között még nem szakadt meg teljesen. Az átlépő növendéknek bizonyítvány kell, honnét veszi, ha nem osztályozunk? A megoldás nagyon egyszerű. A VI. osztály befejezésekor azon növendékek, kik komoly pályára készülnek, komoly vizsgát tesznek, az igazgató, az osztályfőnök és szaktanár jelenlétében. Ha megfelelnek, erről bizonyítványt kapnak, ha nem felelnek meg, bebizonyították önmaguknak, hogy komoly, szellemi munkára — önállóan, önerejükből, kényszer nélkül — nem képesek, tehát a szellemi munkát existenciájuk alapjává tenni nem sza-

bad sem a maguk, sem mások érdekében. Hogy akar nevelni s tanítani másokat az, ki saját érdekében sem képes kényszer nélkül kötelességét teljesíteni, vagy mert nincs akaratereje, vagy mert nincs tehetsége?

Calculus nélkül, facultativvá téve, ha lehet minden tárgyat, de különösen azokat, melyekhez hajlam kell (rajz, zene, számtan, idegen nyelvek), tért engedve, a rendkívüli hallgatónak minden órán, így vélném felszabadíthatónak legalább az V.—VI. osztályt a kényszer uralma alól, helyettesítve azt a munkakedvvel és képességgel, a tárgy s a munka iránti szeretettel.

A másik béklyó, higyjék el nekem, a vizsga. A vizsga, mely már a zsenge ifjukorban tönkre teszi az idegeket, kimeríti a szervezetet, s kérdem, miért? A tanító nem a vizsga szerint itéli meg a gyermeket, a szülő többnyire nem is érti, mi történik a vizsgán, marad a harmadik szempont, a vizsga sikeréből itélik meg a tanerőt s épen ez a körülmény az, mely a nevelés szempontjából végtelen károkat okoz, mert kitárja a kaput a dressurának. Azt hiszem, a mondottak után nem kell hangsúlyoznom, hogy a magoltatásnak, betanulásnak esküdt ellensége vagyok, s mégis, különösen idegen nyelvet tanítva, ha nem akarom különösen gyengébb növendékeimet szégyenletes kudarcznak kitenni (egészen eltekintve önmagamtól), egy bizonyos fokig nekem is nagyobb súlyt kell fektetnem a gépies begyakorlásra, mint tenném, vizsga nélkül. A produktiv-bemutatás kötelezettsége nélkül eltárgyalnék három olvasmányt, míg így agyonrágunk egyet, s eltárgyalnám kevesebb nehézséggel, inkább bővítve a szókincset, élvezetet nyújtva s nem untatva a növendéket.

Lesznek, a kik azt tartják, hogy a vizsga kontrolja nélkül a tanerők nem fordítanának elég időt a begyakorlásra s a növendékek nem szereznének concrét ismereteket. Erre csak azt felelhetem, hogy a kit a tanításnál a munka becsületes elvégzésére a saját lelkiismerete, tudása, ügyszeretete, lelkesedése rá nem visz, azt semmiféle eszközzel rá nem lehet kényszeríteni. A vizsgarendszer mellett is vannak olyanok, kik ujságot olvasnak, mialatt a növendékek felelnek és sajnos, vizsgarendszer nélkül is

lesznek olyanok. De, ha ez a rendszer nem készti munkára a lelketlent, mert lelketlen az, ki az ifjuságtól elrabolja a legdrágább kincsét, a visszahozhatatlant — az időt, — akkor miért kell fentartani azt, a mi a lelkeset korlátozza, hátráltatja, megakadályozza abban, hogy legjobb meggyőződése szerint úgy dolgozza fel a tanterv által előírt anyagot, a hogyan az ifjúságra nézve a legüdvösebbnek tartja.

Hogy pedig itélete ez irányban is helyes és megbízható legyen, első sorban a tanerőknek kellene minél több alkalmat adni, hogy elvégezvén tanúlmányaikat, magában az életben, ha kell, a külföldön szerezzenek tapasztalatokat, általános műveltséget. Mert minél magasabb szempontból nézzük azt a kis kört, melyre munkásságunk szorítkozik, annál világosabban látjuk a czélt s annál biztosabban válogatjuk meg az eszközöket. Áll ez különösen a jó tanításra nézve, a mely nem lehet napszámosmunka, de még mesterség sem, hanem művészetté kell, hogy váljék. Mint a szobrász a kőben, a festő vásznán, a zeneköltő dalai által ad életet az őt eltöltő eszmének, úgy kell a jó tanítónak keresni és megtalálni minden nemes gondolatának, érzésének visszhangját a gyermeklélekben. Hogy azonban legyen minek visszhangzania, első sorban a magunk lelki életét, jellemét kell fejlesztenünk, intézményeink által pedig nem elnyomni, hanem támogatni, előmozdítani a nemes törekvéseket.

Beszterczebánya. *Stauffer Elma.*

AZ UNALOM ÉS A NŐ.

Bonyolult, változatos, misztikusan hatalmas az emberi érzelem világa. A kedélymozgalmak hosszú sora, tisztelet, barátság, hála, szerelem, tudományszomj, becsvágy s a többi mind, megbéníthatja vagy megvilágosíthatja az agyat, lenyügözheti vagy megaczélozhatja az akaratot, felemelhet a szellemi és erkölcsi élet legfényesebb magaslatára, de elsodorhat az esztelenség és vétek feneketlen mélységébe is. Melegíthet, éltethet és világosíthat, de égethet, rombolhat és vakíthat is.

Milyen bonyobult, változatos, misztikusan hatalmas, sőt veszedelmes lehet az érzelem különösen a nőben, kinek idegei érzékenyebbek, lelke fogékonyabb, passivabb, ki a nagy világ edző levegőjétől többé-kevésbbé elzárkozik.

Hatalmas, veszedelmes érzelem! Kinek nem jutnak erre eszébe szenvedélyek, káros szenvedélyek, melyek előbb-utóbb, legalább is ideig-óráig rabul ejtik még az úgynevezett szerencsés kedélyt is, rabul ejtik s tombolnak, zajognak benne félelmesen. — Én azonban most nem ezekre az érzelmekre akarok gondolni. Látok szintelen, közönyös arczot szürke, kifejezéstelen szemeket. Megjelenik előttem hideg otthon, honnét menekül a férj, gyermek, vendég, látok sivár dolgozószobát, hol orvos, tanár, tudós, iró rideg közönynyel végzi mindennapi munkáját a száraz kenyérért.

Az unalom jut az eszembe, az a szürke, határozatlan lelki jelenség, mely szerényebben, észrevétlenebbül lép ugyan fel, de azért nem kevésbbé veszedelmes, mint a szenvedély.

Megöl az unalom — szoktuk mondani — és tényleg, az

unalom megöli bennünk a lelket, a tehetséget, az életkedvet. Gondolataink, érzéseink mozdulatlanul vesztegelnek. Érezzük, hogy terhünkre van minden, nem vonz, nem érdekel semmi. Ha valami szándék lassan, homályosan felmerül is agyunkban, figyelmünk, akaratunk olyan, mintha valami ellenállhatatlan nyomás alatt volna és olyan erőtlenül csüng le minden tagunk, mintha testünk is ólomsúlylyal huzna bennünket lefelé. Még az indulat, a szenvedély is csak emészt, gyengít s emésztő tüzében legtöbbször aczéloz, gyengítésével az erők pótlására indít, de az unalom, az megbénít testestül, lelkestül. Az indulat, a szenvedély, bármilyen ferde irányba téved, magával hordja a javulás reményét, mert mentül hevesebb, annál inkább megkivánja a természet, hogy mentül előbb visszatérjen némi ingadozás után rendes medrébe. Mentül jobban erőt vesz azonban rajtunk az unalom, annál nehezebben tudunk belőle kibontakozni. Megeshetik akárhányszor az emberiség nagyjain is, azokon is, kik nemzeteket visznek előbbre, kik nemzetek eszéhez, szívéhez szólnak, hogy elragadják őket szenvedélyeik, hogy lázasan és vakon működnek, hogy beteggé dolgozzák idegeiket, de az unalom karjába ritkán vagy sohasem dülnek.

A ki rabja az unalomnak, az nagygyá, nemessé, befolyásossá már csak azért sem válhat, mert az unalom könnyen kihat rólunk másokra, hamar unalmassá tesz bennünket, már pedig semmi sem árt annyira a kifelé hatásnak, mint az unalmasság. Megingatja a tiszteletet, a tekintélyt, a szeretetet egyaránt. A legbölcsebb tanács, a legmegrázóbb szemrehányás, a barátság, szeretet leggyengédebb s a szenvedély leghevesebb szava viszhang nélkül hangzik el, ha az unottság pókhálója lepi be.

Tüzzön ki maga elé bárki akár önző, akár önzetlen czélt, törekedjék akár boldogságra, akár boldogitásra, versenyezzen hatalomért, hirért, dicsőségért, vagy küzdjön szellemi és erkölcsi haladásért, mindig megsemmisülhetnek legnemesebb törekvései, legszebb reményei, ha unalom veszi körül.

De senkinek sem oly veszedelmes ellensége az unalom, mint a nőnek. Az ő boldogsága és boldogitása elé gördítheti a

leghatalmasabb akadályokat, mert őt a természet maga arra hivatta, hogy az érzelmeket ápolja, csillapítsa, irányítsa, velük boldogítson és boldoguljon. Neki meg kell erősödnie, fel kell fegyverkeznie, hogy e veszedelmes ellenségével szembeszállhasson. — De mi az, a mi megerősíti, a mi felfegyverzi?

A világot a maga egészében és apró részteteiben, az embert is testileg és lelkileg a többek között egy hatalmas erő kormányozza: a tevékenységi ösztön. Ez ösztökéli a kis hangyát lázas sürgés-forgásra, a méhecskét szorgalmas, kitartó munkára, az embert minden testi és lelki erejének felhasználására. Épen ezért, csak akkor érezzük magunkat kellemesen, ha testi és szellemi dispozicziónknak megfelelő tevékenységet fejtünk ki. A tétlenség csak akkor esik jól, ha fáradtak vagyunk; de ha kevesebbet dolgozunk (akár mi a komoly munkát, akár mi a kedélyes szórakozást illeti), mint amennyit természetünk megkiván, akkor a tétlenség már nem erőt gyűjt, hanem erőt sorvaszt, már nem pihenés, hanem gyengítő bénaság, nem frissítő álom, melyből új, derült életre ébredünk, hanem olyan lázas ájulás, melyet beteges kábultság követ, vagyis ilyenkor a tétlenség nyomában unalom fakad.

De ki ne ismerne sok munkát, sőt még sok úgynevezett szórakozást is, ami unalmas, akár kevés, akár sok jut ki belőle. Nagy kérdés tehát még az is, hogy a tevékenységnek a természete megfelel-e a mi természetünknek. Valamint az evésnél egészséges állapotban, normalis körülmények között leggyakrabban csak az izlik, a mire szervezetünknek szüksége van s az táplál, a mi jól esik, úgy az erkölcsi és szellemi munkánál is azt csináljuk majdnem mindig sokáig igazi kedvvel, a mihez tehetségünk van s annak a munkának van igazi eredménye, a mit kedvvel végzünk. Hogy ugyancsak sokat emlegetett, elcsépelt, de legalább sokszor tapasztalt példával éljek, ha valaki mindig csak erőszakra, tehetség nélkül, unottan üti a zongorát, milyen kevés haszna, de tovább megyek, milyen sok kára van munkájának! Veszít sok időt, veszít általános munkakedvet s más irányú tehetségeit parlagon kevertetvén, ezek nem fejlődnek, sőt talán még visszafejlődnek.

A legritkább ember az, a kiben nincs semmi irányban sem munkakedv, a kiben nincs semmi tehetség, a kiben nincs becsvágy vagy hiúság s aki nem örül élete hasznának. — De mennyi törekvés, munkakedv, tehetség és becsvágy gyengül vagy pusztul el abba, hogy természetellenes útra téved, elpusztul mint az a szegény növény, mit a kertész keze agyonnyirbál, görbít, csak azért, hogy virágágyának határozottan meghuzott, szimmetrikus, már előre elkészített rajzába jól beleilljék!

És még hozzá nemcsak egyéniségek szerint különböző bennünk a tevékenységi ösztön iránya, hanem a korral, sőt a pillanattal is meg-megfordul, ezért szeretjük mindnyájan többékevésbbé a változatosságot. Környezetünkben, lakásunkban, sétáinkban, társaságunkban, szórakozásunkban, mindenben óvakodunk az egyformaságtól, mely majdnem mindig üres, egyhangú, szintelen. S ha megbízhatók, állandóak, hűek vagyunk választottainkhoz: régi könyveinkhez, kedves helyünkhöz, szeretteinkhez, barátainkhoz, ezt az állandóságot csak az biztosítja, hogy ha mindig új vonásokat fedezünk fel bennünk. Az a régi emlék akkor igazán drága, ha mindig többre és többre emlékeztet, kedves iróinknak az ad igazi értéket, ha napról-napra jobban megértjük őket, választott helyünket akkor szeretjük meg igazán, ha mindig több új, vonzó részletet fedezünk fel benne, szeretteink, barátaink akkor forrnak egészen össze lelkünkkel, ha az élet legkülönbözőbb körülményei, megpróbáltatásai között lelkük gazdagsága mindig új fényben ragyog. Sokszor szemrehányást teszünk magunknak és másoknak a változatosság szeretetéért, sokszor hisszük, hogy ez állhatatlanság, megbizhatatlanság, jellemhiba. Pedig azért szeretjük a változatosságot, mert hogy ha idegeink többször végeznek valamely munkát, az mindig könnyebben megy, végre már nem is munka, már nem is elégíti ki tevékenységi ösztönünket, továbbá, mert egészséges idegeink mind akarnak pihenni és dolgozni s ha egy részük már jó ideig pihent, míg a többi dolgozott, akkor jól esik, ha szerepet cserélnek. Változatossági hajlamunk tehát természetes okokon alapszik s azért az se nem hiba, se nem érdem; hogy vétekre vagy

erényre vezet-e, az attól függ, hogy hogyan elégítjük ki. Annak, ki mindig, mindenütt okos, nemes változatossággal tudja elfoglalni magát és hozzátartozóit, annak a boldogság és boldogítás fontos tényezője jutott osztályrészül.

Tehát változatos, az egyéni természetnek megfelelő munka és szórakozás ez az, a mi legbiztosabban utját állja az unalomnak. E nélkül még az eszes, még a mélyérzésű ember is rabja lehet. Az eszes ember is, mert igaz, hogy gondolatai, megfigyelései sokáig elfoglalják, de viszont ő hamar érdektelennek találja az ujat is, mert gyorsan kiismeri, hamar kicsinyesnek találja a nagyot is, mert még magasabbra száll. A mélyérzésű ember meg, jóllehet minden tevékenységét erős érzelmekkel kiséri s így gazdag kedélyvilágával elszórakozik, ha egyszer mégis belopózik lelkébe az unalom, akkor épen azért, mert olyan erősen szokott érezni, neki az még nyomasztóbb, még elviselhetetlenebb, mint másnak. Különösen elviselhetetlen neki, ha szíve nincs öszhangban eszével, ha érzésvilága túlsúlyban van, ha kedélye önuralom, okos belátás nélkül fejlett. Ekkor még nehezebben tud tőle szabadulni, mert hiszen ami az érzelmeknek új irányt, új fordulatot ad, az tulajdonképpen mindig az új, érdekes gondolat, vagyis az intelligenczia élete.

Az eszes, mélyérzésű, de különösen az egyoldaluan mélyérzésű embernek menekülnie kell, még jobban kell menekülnie a nem neki való foglalkozástól, a nem neki való környezettől, vagy ha ez nem lehetséges, akkor neki még jobban kell keresnie a foglalkozásában, a környezetében az ujat, a változást. Csak akkor tünik el nyomtalanul az unalom, ha az ész erejéhez mérten új, fontos, nagy gondolatokkal foglalkozik, ha a szív gazdagságával összhangzóan érdeklődik, szeret, lelkesül a szépért, a jóért, a nemzetért s ha a gondolat, a lelkesedés fénye átsugárzik a környezetre s az azt felfogja és átérzi. Gondolkozni, szeretve lelkesülni, tenni — ez ad igazi, tartós értéket az életnek!

Bár hatná át mentül nemesebb szeretet, lelkesedés, tettvágy a nők lelkét! Nekik van erre legnagyobb szükségük. Nekik nemcsak azért veszedelmes ellenségük az unalom, mert megejtve

őket, utját állja czéljuknak, hanem azért is, mert hamarább megejti lelküket, mely ha még oly mélyérzésű, kötelességtudó is, könnyen tévedhet az egészségtelen érzelmek utjára, mert idegesebb, érzékenyebb, passivabb, a világtól elzártabb, mint a férfié. A nők akárhányszor haszontalan, tartós busulásnak adják a fejüket s ebből nem tudják magukat kiragadni semmi munkára, semmi szórakozásra. Könnyen megesik, hogy haszontalan, kicsinyes dolgokkal, minek nem látják kellő eredményét, túlsokat fáradnak, p. o. olyannak a javításával, mit már nem érdemes kijavítani, vagy kötéssel, mit a gép néhány krajczárért elvégez. Lelkesedésüket, eszük, szívük munkáját sokszor hiú, változó, méltatlan czélokhoz kötik: hogy mentül tökéletesebben elrendezzenek az új ruhán minden fodrot, szalagot, csipkét, hogy néhány krajczárral olcsóbban «kiszaladják» az új butort; ilyenre összpontosul néha heteknek, hónapoknak minen gondja, fáradsága, aggodalma, energiája s ezért a sok izgalomért ilyen esetben legtöbbször még a legfényesebb siker sem elégít ki, az is untat. Megtörténhetik, hogy sokat dolgoznak ugyan, de megkötöttségüknél fogva nem foglalják el magukat egyéniségüknek megfelelően, nem teszik változatossá munkás életüket, egyfolytában, szakadatlanul, egyhangúan robotolnak, nem gondolván meg, hogy frissebb erővel, nagyobb kedvvel gyorsan behoznák a pihenés mulasztását; nem gondolván meg, hogy baj ugyan az is, ha nem elég szépen fekszik a hús a tálon, ha ferdén lóg a kép és homályos a parketta, de még nagyobb baj, ha a háziasszony, anya és feleség, különösen ha a feleség életunt, unalmas, azzá válik akarata ellenére, észrevétlenül, mert nem találja meg a czélravezető utat, a czélravezető eszközöket. Valamint könnyen megesik a nőkön, hogy néha heteken át szük, sötét négy fal között sindlődnek s nem mennek sétálni a szabadba, a friss levegőre, épen úgy hajlandók arra is, és sajnos, nem egyszer épen a legjobbak, a legönfeláldozóbbak, hogy lelki életükben sem keresik a meleget, a mozgást, a napfényt, hanem gépies megszokásnak, czéltalan, korlátolt kicsinyeskedésnek, száraz, unott, félremagyarázott kötelességérzésből eredő önsanyargatásnak a rabjai, miközben

fokozatosan kihal lelkükből a szeretet, a lelkesedés, a nőies szeretet és lelkesedés. Már pedig a szeretet a kicsit is nagygyá, a rutat is széppé, a nehezet is könnyüvé teheti, míg ellenben nélküle a legnagyobb fény, pompa, hatalom, dicsőség, szépség is hamar rideg, unalmas, szinte terhes. — A családi élet körében milyen nagy hatással van néha egy tekintet, mosoly, simítás, csevegés, szépen terített asztal, izléses ruhadarab, butordísz, virág, ha szívhezszólóan beszél tapintatról, gondosságról, figyelemről! De a hivatalos érintkezésben is, első sorban a gyengédségre annyira rászoruló, iránta oly fogékony s érte legtöbbször oly hálás fiatalsággal és betegekkel szemben, mennyire, függ a legokosabb, legmegfontoltabb tanítás, gyógyítás sikere is a tanuló érdeklődésétől, a beteg lelki nyugalmától, tehát a tanító, az orvos gyengédségétől. S még a legszárazabb, legridegebb, legönzőbb foglalkozások egyikében: az üzleti levelezésben és könyvvezetésben is lehetetlen, hogy az igazi gazdag kedély ne tudna melegséget teremteni maga körül hozzátartozó embertársai érdekeinek lelkes képviselésével.

Ugyanaz a vidék, ugyanazok az emberek, ugyanazok a szavak, melyek egyszer közönyösen hagynak bennünket, máskor fellelkesíthetnek, képessé tehetnek szembeszállni minden akadállyal, küzdelemmel. S mi okozza ezt a nagy változást? Talán semmi egyéb, minthogy a levegőben, az arczon fénysugár ragyog fel, minthogy a hangban melegség csendül meg és szívünk erre kellemes, gyönyörködtető viszhagra rezdül. E fényre, e melegségre behegedhetnek a legsajgóbb sebek, eloszolhat a legszürkébb, legködösebb közöny; friss, boldogító életkedv lopózhat be a lélekbe és színessé, beszédessé, vonzóvá derülhet az egész világ.

Első sorban a nőt hivatta a természet egész lényének minden erényével és hibájával arra, hogy szeretetével övéinek ilyen szinessé, beszédessé, vonzóvá tehesse a világot, hogy erre mindig mindenütt minden eszközt felhasználjon, hogy erre sehol semmit se tartson kicsinynek, nehéznek, fáradságosnak, hogy ebbe soha bele ne unjon. Bármilyen okos, erősakaratú, lelkiismeretes legyen is a nő, csak a szeretet világában lehet igazán

nagy, nemes, csak itt lehet tartósan, minden önámítás nélkül boldog, csak itt versenyezhet győzelmesen a férfival. S azért mégis csak ez a világ a legszebb, legragyogóbb, legköltőibb, rójjon ki bár sokszor akármennyi fáradságot, szenvedést!

Nőemanczipáczió! — Az elkeseredett ujítók megfujják a harczi riadót és harsány hangon kürtölik világgá: «Fegyverre! Végre emelje fel fejét a nő az évszázados lealacsonyító iga alól, emanczipálja magát a férfi durva hatalmától, a házi munka nyomasztó terhétől, az erkölcsi kiskoruság lealázó sulyától! Kényszerítse az eddigi elnyomót, hogy mint versenytárs álljon vele szemben, akkor harczoljon kemény, férfias harczot s álljon kegyetlen boszút, ha majd diadalmasan kerül ki e küzdelemből!»

Ilyen az igazi nőemanczipáczió? Nem elfogult, sikertelen, komikus kisérlet ez? Vajjon nagy általánosságban jogosult-e az egész női nemnek az ilyen martirkiáltása? Vajjon nem hibás-e a panaszos is? Milyen volna, ha a nő inkább természetadta nőies fegyverével mindenekelőtt lehetőleg arra törekednék, hogy ne kelljen olyanért fáradnia, akit nem szeret és olyat dolgoznia, amihez nincs kedve? Ha első sorban a szeretet és lelkesedés szavára hallgatna hivatása megválasztásában és teljesítésében. Ha ilyen irányban nem engedne kényszernek, törekednék önállóságra és szabadságra, de erre az önállóságra és szabadságra megszerezné magának a jogot avval, hogy szívének és eszének a tehetségeit kifejlesztené, felhasználná úgy, hogy ő se legyen tarhére senkinek? Kifejlesztené eszének és szívének a tehetségeit úgy, hogy ha nőies szeretettel, lelkesedéssel élné is végig életét, azért szeretete nem volna vak szeretet, munkája nem volna czélszerütlen munka, mert nyilt szemmel találná meg a mentül tökéletesebb eszközöket czéljainak a lehető legsikeresebb, legbiztatóbb elérésére?

Ha azt a nagyobb tudást, szélesebb látókört is, mi ujabban hivatalosan is megnyilt előtte, arra használná, hogy szive sugalta czéljait jobban szolgálja? Milyen volna, ha a nő sohasem szórakozottan, unottan, hanem mindig, mindenütt lelkes szeretettel, minden erejének összpontositásával dolgoznék, mint asz-

szony a családjáért, mint orvos a betegeiért, mint tanító a fiatalságért? Ha még a mindennapi, elkerülhetetlen nehézségek, csalódások, félreértések között is ezt a szeretetet, lelkesedést ápolná, őrizné, gondosan kerülve mindent, mi azt gyengíti és féltékenyen ragadva meg minden alkalmat, ami fejleszti? Nem annak jóleső melegében találhatná-e akkor a legnagyobb kárpótlást, jutalmat, dicsőséget?

Bár ilyen gondolatokat forgatna fejében az a sok fiatal magyar leány! Bár ilyen törekvéseket, érzéseket ápolnának bennök mindazok, kik őket befolyásolják, vezetik, nevelik! Ha így változnék az új nőnemzedék, akié az egész jövő, minden remény, az elődök csalódásai, tévedései árán szerzett sok értékes tapasztalat; ha úgy válnék a női lélek mindig szabadabbá, emelkedettebbé, hogy annál többet áldozhasson övéiért; ha a nő eszét is úgy művelnék, akaratát is úgy erősítenék, hogy az első sorban kedélye nemesítésére, gazdagítására vezessen: akkor a nőemanczipáczió nagy, dicső, boldogító eszme, akkor örömmel sietteti megközelítését mindenki, kinek szivéhez szól az igazi nőiség!

Budapest. *Dr. Schmidt Mariska.*

SZÖVETKEZETEK AZ ALKOHOLIZMUS ELLEN.

Óhajtva várom a közoktatásügyi miniszternek az alkoholizmus ellen kiadott és a lapokban már ismertetett rendeletét. Óhajtva várom, mert szerintem az emberiségnek két legveszedelmesebb ellensége az *alkohol* s az *erkölcstelen olvasmány*; egyik a testet támadja, másik a lelket.

Nem czélom fejtegetni, hogy milyen romboló munkát végeznek; a hétköznapi élet, a tapasztalat rég meggyőzte erről a társadalmat s világszerte megindult ellenük a mozgalom. Ezúttal arra szeretnék kitérni, hogy a tanító van hivatva első sorban küzdeni e téren. Hiába tartanak felolvasásokat a felnőtteknek, hasztalan igyekeznek őket meggyőzni arról, hogy az alkohol öl; a ki megszokta, az ugyan nem hagy fel vele, nem tud róla leszokni. A gyermekkel kell az alkoholt megútáltatni, a gyermeket kell megismertetni azon veszedelmekkel, melyek az alkohol élvezetéből származnak. E végből használjon fel az iskola lehetőleg minden tárgyat; beszéd- és értelemgyakorlatot, nyelvtani, sőt számtani példákat, olvasókönyvet, irásbeli dolgozatokat s főként az egészségtant és embertant. Mennyit tehet különösen a falusi tanító, ki közvetlenül, folyton érintkezik a néppel! Van rá példa (Ózd, Borsod m.), hogy a tanító és a pap együtt igen szép eredményt értek el az által, hogy a gyermekekkel a templomban ünnepélyesen megfogadtatták, hogy nem isznak soha pálinkát. Milyen üdvös munkát fejthetnének ki a magyar tanítók, ha az alkoholizmus elleni küzdelemben egyesülnének; egy ilyen hatalmas testület hány munkást menthetne meg a hazának! A különböző

ifjusági könyvtárakba és népies folyóiratokba gyönyörü olvasmányokat lehet becsempészi ilyen czélzattal.

Örömmel tapasztaltam, hogy Svájczban *a nők* szövetkeztek e munkára («Ligue des femmes suisses contre l'alcoolisme») és tevékenységüket az egész országra kiterjesztik. Bár követésre serkentené az ő példájuk a magyar nőket!

Ugyancsak a tanítónak kötelessége, mivel az ő kezében van a haza jövő nemzetsége, hogy őrködjék a fiatalság olvasmánya fölött. Kétségbeejtő az a rettenetes könnyelműség, minden nemes, szent érzelmet ócsárló, sőt leplezetlenül szemérmetlen, erkölcstelen szókimondás, melylyel gyermekeink lépten-nyomon találkoznak. Sokszor hangoztatott elv, hogy a legjobb könyv csak elég jó nevelési szempontból s mégis hányszor adnak gondatlanságból vagy tudatlanságból rossz könyvet a gyermek kezébe. Hányszor megesik, hogy a legnagyobb óvatosság és éberség mellett a gyermek oly könyvhöz jut, mely kedély- és érzelemvilágát, sőt egész gondolkozását megmételyezi. Mindenkinek, de különösen a tanítónak és a nőnek hivatása harczolni, teljes erejével a ponyvairodalom szennyes termékei ellen, de ezzel még nem tesz eleget. Nem rémülnek el a szülők és pædagogusok, mikor a kereskedések kirakataiban, vagy a vásárok sátraiban megpillantják az illemet és szemérmet sértő képes levelezőlapokat? Nem vetnek számot azzal, hogy ez a csekélységnek látszó dolog mily végtelen rosz hatással van a serdülő ifjuságra? Bizonyos, hogy egyesek is sokat tehetnek, de mint mindenben, úgy itt is egyesülés teszi az erőt. Ismét Svájczra utalok, hol hatalmas társulat működik ez irányban («Société suisse contre la lecture immorale»); tagjai papok, tanítók, iskolák igazgatói s a társadalom minden osztálya. Üldözik a ponyvairodalom erkölcstelen olvasmányait, a jó ízléssel ellenkező levelezőlapokat, illetlen énekeket, erkölcsrontó színdarabokat. Hatalmas támaszuk a rendőrség, mely őket erélyesen segíti, valahányszor önerejükből czélt nem érnek. Volt rá eset, hogy tekintélyes pénzösszeggel, sőt fogsággal bírságolták a szeméremsértő levelezőlapok árusítóit, rendőri közbenjárással betiltották egy erkölcstelen színdarab előadását,

tömegesen, tüntetően elhagyták a mulatóhelyet, melyben ízléstelen dalokat énekeltek.

Bár mi is egyesülnénk s legjobb tehetségünk szerint igyekeznénk megvédelmezni ifjuságunkat a lelkük tisztaságát megsemmisítő ellenségektől! Tanácsot, támogatást fogunk nyerni a magyar nemzet jövőjét annyira szívén viselő miniszterünktől. De nekünk erősen kell akarni és kitartóan kell küzdeni. Nálunk talán nagyobb a veszedelem, mint másutt és nagyobb a közöny és az elnézés ezen szörnyű következményekkel biró bűnös cselekvésekkel szemben. Az összes jótékony nőegyleteknek akcióba kellene lépni; az ifjusági egyesületek tevékenységének javarészét ez a feladat kösse le; az egységes szervezést, amelyre okvetlenül szükség lenne, a «Gyermekvédő Egyesület» vehetné magára. Ez egyenesen feladatai közé tartozik!

Igló. *Télessy Dalma.*

JÓKAI A NEVELÉSRŐL

(Szemelvények.)

Egy fejedelmi kincstár megbecsülhetetlen gazdagsága tárult föl előttem.

— «Válassz!» — hangzott a fölhívás s én káprázó szemmel állottam ott, szinte tehetetlenül. Pedig jól tudtam, mit fogok ott találni s előre elhatároztam azt is, keresni mit fogok: a költő-fejedelem nevelésre vonatkozó eszméit.

Első sorban «Egy magyar nábob» és «Kárpáthy Zoltán» című regényeit választottam ki erre. Ezt, az elnyomatás súlyos megpróbáltatásokkal teli éveiben keletkezett két regényt, a melyeket az immár ősz költő maga 1893-ban kedvencz munkáinak nevez.

Ismert regények, ismert alakok, ismert gondolatok is, hiszen rég a köztudatba mentek át, de félszázados koruk daczára üdeségüket megtartva, épp úgy munkálnak közre ma a haladás munkájában, mint mikor először jelentek meg, hogy hivatásukat teljesítsék.

Kijelentés gyanánt hangzik erős hazaszeretetével a költő szava, a mint a három magyar főúr: — István gróf, — Miklós báró és Szentirmay Rudolf gróf vitatkozását követjük figyelemmel. A nemzeti nevelés elve, az okos fajszeretet beszél ezekből a sorokból:

... «Nem a barbárok fogják a magyar népet ezután elfogyasztani, hanem a czivilizáczió s mije van népünknek, mely jövendőt igérjen neki?

— Vannak fiai! — szólt Miklós mély, erős hangon.

— Ez helyesen volt mondva, Miklós, — szólt István, társa

kezét megszorítva — egyébiránt én azt mondom, hogy mindene van, a mi kell arra, hogy éljen.

— Bora, búzája, úgy-e bár?

— Az is egy. Van neki miből élni, a mi nagy præservativa az elernyedés ellen. Igaz ugyan, hogy éppen a miatt, minthogy van neki miből élni, nincs arra szorulva, hogy szellemét tökéletesítse, pedig a magyar ezermester. Ha kényszerítve leend, hogy fáradsággal jusson kenyeréhez, csodáit fogja adni mindenoldalu tehetségeinek . . .

— Hanem az, a mit te mondtál, csak fordított része az én állításomnak: ha fajunk levetkőzi ősi sajátságait, beletörődik azon formákba, miket eléje az újabb fogalmak szabnak, megszünik lenni az, a mi; új életet kezd, de a réginek meghal; lehet boldog nép, de nem lesz magyar, mentül inkább megközelít más nemzetet, annál messzebb távozik önmagától; poéták és népzenészek fenn nem tartják a nemzet-életet . . .

— És pedig lásd, ez egész aggodalomnak egy szó, egy eszme végét veti. E szó «akarni» és nem akarni. Ha mi azt mondjuk, hogy akarunk élni, akarjuk ősi, nemzeti sajátságainkból mindazt megtartva, örökítve megőrzeni, a mi azokban nemes, életrevaló és szép; akarunk kiki saját tehetségei szerint a választott pályán becsületesen megállani, akarjuk szeretni magunkat, megbecsülni azt, a mi a mienk, akarjuk mindazon előnyt fölkeresni, kimüvelni, a mi fajunkat emeli, és viszont nem akarunk hiú majmolói lenni annak, a mi idegen, hanem, ha átvettünk valamit tőle, az, mint a tüdő lehelletétől a fehér chylus, piros vérré válik bennünk, ha eljárunk a külföldre azért, hogy hazánknak bölcseségünkkel, nem pedig, hogy a külföldnek ostobaságainkkal legyünk hasznára; akkor nincs oly természeti vagy morális erő, mely elolvasszon.»

Elolvad a jég, de a kristály azt mondja: én nem olvadok! és szikrát vet a napban . . .

Az az alapvető munka, melynek iránya ebben a párbeszédben van ismertetve: a magyar nemzeti állam megalakulása; vajjon bevégződött-e már annyira, hogy nyugodt biztonsággal él-

vezzük csupán az elődök hátrahagyott művét? S ha a regényben Szentirmay Rudolf a hitetlenség s reménytelenség gúnyjával felel vissza: «Szép! És ki fogja a szent akarást megkezdeni?» — nem jut-e önkéntelenül eszünkbe a «ma» kérdése: — Ki tartja ébren ma azt az akkor megindult «szent akarást», a melynek ellankadni, megszünni sohasem szabad?

Nem szolgál-e feleletül erre a kérdésre ez a másik kérdés: Vajjon lehet-e a nemzet életében maradandó eredménye a mai és a biztosan eljövendő válságos időkben ábrmily lelkesítésnek, bármily mozgalomnak, sőt bármily föllelkesülésnek is, ha nem irányító, öntudatos nemzeti nevelésünk?

Lehetne-e a nélkül megtartani a nemzetet a haladás útján, ha csak nem egyéniségének föláldozása árán? Nem az iskolában kell-e ezeket a nemzeti eszméket örök törvényekül megismertetni? Nem ott kell-e megvetni alapját a társadalmi munkának, hogy abban részt venni kötelességének ismerje mindenki, mert:

«Nagy hiba volna magamforma apró emberektől, ha azt hitetnék el magukkal, hogy valami nagy bajon segíteni tudnak, vagy ha az jobbra fordul, maguknak érdemeket tulajdonítanának benne; de még nagyobb hiba lenne, ha erejök csekélységének érzetében ezt a csekélységet nem iparkodnának arra fordítani, hogy nagyobbak és erősebbek társaságában csak egy lépésnyi haladásra is vihessenek egy elnyugodni készülő ügyet.»

Hogyan ír a Mayer-ház sodomai életéből kiszabaditott Fannyról:

«Régi eszme, hogy az emberi szívben a jó és rossz indulat egy bölcsőben alszik. A melyiket ápolják, az nő meg és elhagyja testvérét, a nevelés tudománya megtöri a craneologok tanait; — Fannyból, a hirhedett divatleányok testvéréből a legszendébb, a leggyöngédebb 'szűz lett. Tán testvérei nem lettek volna azok, ha lelkeiknek más irányt tudott volna valaki adni?

Eleinte szigorú, keményszívü volt iránta Teréz, ez megtöré a gyermeklélek tövises makacsságát. Legkisebb hibája iránt sem volt elnéző, idejének minden perczére munkát szabott és azt számon kérte, egyetlen ellenmondást, legkisebb szeszélyt nem

tűrt, figyelmét nem lehetett kikerülni, mélyen néző, szigorú szemei előtt lehetetlen volt hazudni, keresztüllátott a leány lelkén, megkapta a csírájában levő gondolatot és kitépte onnan. Hiába. előbb a gyomot kellett kiírtani, azután lehetett elvetni a nemesebb virágok magvait.

Ezeknek a vén, életkedvhagyott nagynénéknek nevelési modoruk bizonyára igen kellemetlen, de igen hasznos.

Midőn végre a gyermek elvadult lelkülete meg volt törve s bebizonyítva előtte, hogy a jót tettetni, színlelni, hazudni nem használ, mert van egy lény, a ki a gondolatok mögé lát, ki mindenütt figyel, ki semmit el nem néz, ki tán még álmában is vigyáz; hanem kénytelenségből igaznak, becsületesnek kell lennie, akkor lassanként odavivé őt Teréz, hogy a lélekváltozat kellemeit is tanulja ismerni. Őszinteségével egyenlő arányban nőtt Teréz bizalma is. Gyakran magára merte hagyni, a rábizott dolgoknak nem járt utána, szavait elhivé, bárha mindent titkon jól tudott is és ez fölemelte, megtisztítá a gyermek kedélyét. Látva, hogy szigorú nevelőnője bízik benne, önbizalomhoz jutott. És az drága kincs! Kár, hogy olyan kevés figyelmet fordítanak rá.» . , .

«A falusi élet gondjai, élvei egészséges tápot nyujtottak Fanny kedélyének; erdő, mező látása, az együgyű paraszt emberek beszéde, a rendes és mégis változatos foglalkozás enyhébb, tisztultabb gondolatokra szoktatták lelkét; a hiúság, nagyravágyás, divatszenvedély, ezek a műveltség fattyai elvesznek, eltörpülnek a szent természet ölében.»

Mint a nemeslelkű nők ideálját állítja oda követendő például Szentirmayné Eszéky Flórát, a maga eszményi tisztaságában:

«A miket egy nőnél erényekben lehet keresni, azokban ő mind gazdag. Szelídség okossággal párosulva jár ő vele, minden szűkölködő, minden ügyefogyott titkos pártolójára talál benne, ő ugyan titokban tartja jótéteményeit, de a háládatos nyelveket ki kötheti le, hogy róla ne beszéljenek! nemcsak azokkal érezteti ő szíve jóságát, a kik éheznek, fáznak, szűkölködnek és sinyledeznek, kenyeret, ruhát, orvosságot és jó szót osztva közöttük; nem

csak azt cselekszi, hogy a törvény által elitélt bűnösökért a kegyelemosztó magas helyeken esdekel, hanem pártúl fogja azokat is, a kik lelkileg szűkölködnek, betegek, kiket a világ itél el, szegény, elcsábított leányok, kiket botlásuk szerencsétlenné tett, házas életük keresztjét nehezen tűrő asszonyok benne pártolóra, védőre találnak, ki azt is föl tudja keresni, mi baja van a szenvedőnek a szivében?»

És mikor a magárahagyott Fannyhoz jő Flóra, hogy részvételjes szive jellemzéséül segítségére legyen:

«Ámde különbség van rágalom és rágalom között. Valaki felől álhíreket terjeszteni, rejtettebb hibáit felkapni, tovább adni, ismerőseinél jó hírét aláásni, árúlkodni, ezek bizonyosan mind nem igen szép foglalatosságok, ez nemtelen rágalom; de imerni a világ gyöngeségeit s azokat ártatlan, téveteg lelkekkel megimertetni, óvni, figyelmeztetni valakit, a ki különben nagyon érzékeny, nagyon esendő, az útjában fekvő tövisekre, kavicsokra, sikányokra, békákra és vermekre, ez már ismét helyes dolog, ez nemes rágalom.»

Vajjon sohasem találkozhatunk-e az életben Kőcserepyné, a «filozóf nő» nevelési rendszerével?

«Szülők, kiknek egyetlen gyermekök van, nagyon hajlandók azt elkényeztetni; az osztatlanul rájuk jutott szeretet túlságos édessége elrontja a szivet s ellágyitja a lelket. Eveline ezt jól tudta s e tekintetben neki már egész életterve volt készen.

Óvakodni kellett, hogy e közönséges hibájába a túlságos szeretetnek ne essék. Az apa bálványozta leányát, nem tudta előle eltitkolni szeretetét. Ezért az apának mentől kevesebb befolyást kellett engedni gyermekére.

Óh, Eveline már bölcsebben tudta magát viselni. Ő sohasem látta leányát egyedül, mindig egy feszes társalkodónő jelenlétében, ki a kis Vilma minden léptét, hangját igazgatta, ki megtanitá, hogy kell bölcs dolgokat mondani mamának, papának; mint kell a gyermeknek eltitkolni természeti hajlamait mások előtt, szoktatni magát koros emberek rendes életéhez, gondolkozásmódjához.

Azt gondosan el kelle titkolni a gyermek előtt, hogy ő anyja által szerettetik. Eveline arczán soha sem volt szabad észrevennie leányának azokat az enyhe kifejezéseit az anyai gyöngeségnek, miknek tudata a gyermekszívet annyira képes megrontani. Eveline jól tudta azt példákból s észtani búvárlatokból, hogy a szülők nyájassága gyermekeik iránt azokat lanyhákká neveli; jegyzetei voltak bölcs és tudós férfiak mondataiból, melyek arany bölcseséget tartalmaznak: «a czukor édessége elrontja a fogakat, az anyai hizelgés a szivet»; «a ki ritkán érezte a szülői kéz dorgálását, annál sűrűben érzendi a sors keze fenyítését», stb. Ezek szerint Eveline szüntelen szigorú figyelmes arczczal fogadá leányát, legkisebb hibáit sietett észrevenni s azokat a vétek súlyához aránytalan dorgálással szemére vetni; előre kitalálta legrejtettebb gondolatait, úgy hogy a gyermek mindannyiszor, mintha egy kérlelhetlen, engesztelhetlen itélőbirót látott volna maga előtt, midőn anyját látta. Puszta tekintette által lesújtva, csüggesztve érzé magát, mert hiszen bizonyos volt felőle, hogy minden perczben valamely nagy, megbocsáthatlan hibát követ el, a melyet ő még maga sem ismer, talán nem is sejt, de a melyet ama kikerülhetetlen szemek már régóta megláttak s mely miatt nem képes magát menteni. Az ő anyjának bizonyosan nagyon kell reá haragudni . . . Úgy szerette volna sokszor megkérdezni: «anyám, haragszol-e?» de nem merte. Ez volt Eveline rendszere.»

«Gyermekeknek szoktak apró vágyaik, csekély követeléseik lenni, egy kis kirándulás, gyermeki társaság, csinos ruha vagy kedvencz csemege boldoggá tudja őket tenni. Eveline rendszeréhez tartozott az apró kivánságokat megtörni, elnyomni. A gyermek lelkülete szokjék a lemondáshoz. Tanulja meg, hogy semminek sem kell előre örülni. Edződjék lelke ez apró csalatkozásokkal azon sokkal nagyobbakhoz, a mikkel majd későbbi években a sors látogatja meg. — És mindez igen bölcsen, filozófi következetességgel volt kimérve és keresztülvive; Vilma sohasem tudhatta meg azt, hogy őt szülői szeretik, ő csak azt tudta, hogy vigyáznak rá, — mint egy fogolyra.»

A mesterkéltség ezen nyomasztó levegője után, ellentétül ott találjuk Tarnaváry főispánt, a korláttalan természet féktelenségével. Az ő elvei a nevelésről, egészen másformák:

«A főispán úr országos ügyekkel volt elfoglalva s az országos férfiak magas gondjai vámmentessé teszik őt a családapai gondok alól.

«Szedte-vette kölykei! szokta mondani a méltóságos úr, mikor valaki a hanyagságát megemlíté, hát az-e az én dolgom, hogy az ő lélekzetöket lessem? Hadd üssék-verjék magukat, annál jobban nőnek. Ha én egész nap egyebet sem teszek, mint nekik tartok prédikációt, még sem lesz egyik is jobb. Mind rossz a gyerek, én is az voltam. Ha vigyáznak rá, csak képmutatásra tanítják. Engemet is eleget ütöttek, hánytak, mikor gyerek voltam, fejemet beverték, peneczilust vágtak a pofámba, most is itt a helye, ló ledobott, csónak felfordult velem, kezem-lábam törött, tíz esztendős koromban megszöktem az apámtól, mert meg akart verni s hat hétig voltam inkognitó disznópásztor, mégis itt vagyok s főispán lett belőlem! Ők se legyenek különbek az apjoknál.»

Ez a filozófiai nézet biz ott néha-néha alkalmazható férfigyermekeknél, de a méltóságos úrnak leányai is voltak s leányokra nézve vannak azután még veszedelmesebb bukások a lóról leesésnél és szomorúbb bélyegek, mint a mit a tollkés vág az arczra.»

A föntebbi állítást erősíti meg jurátusa, a tehetséges, derék Kovács is:

«. . . korunkban könnyen elkapja a világ a fiatalembert, a nagyságos úr (Tarnaváry) minden órában eszünkbe hozza, hogy semmik vagyunk. S ilyenkor, midőn az emberrel annyira éreztetve van semmisége, oly erős vágyai támadnak valamivé lehetni! Ah, én bizonyára sokat fogok egykor köszönhetni a főispán úrnak.»

«Semmiből lenni valamivé! önsorsát teremteni az embernek; becsülettel, önérzettel jutni oda, hova másokat megnevezhetlen utak vezettek, vagy a hova mást születése helyezett.»

Végrendeletében az öreg nábob, mikor kis fiát Szentirmay gondjaira bízza, így szól:

«Bár apám kincseinek felén vezetőt, férfit nyert volna meg, ki megtanított volna rá, mint használjam a másik felét? Én azt akarom, hogy fiam boldog legyen. Mi a boldogság? Pénz? Birtok? Hatalom? Egyik sem az. Én birtam mindezt és nem voltam boldog. Lelke legyen gazdag. Eszes, becsületes, szilárd, jó polgár, jó hazafi legyen s nemessége ne csak címerére, hanem szívébe is legyen írva.»

Szentirmay így jelöli ki Zoltán előtt, elválásukkor, a követendő utat:

«A gyermekévek benyomásait tartsd emlékedben, mert azok tiszteletreméltók. Egyenes úton járj, igaz légy, mert az a legkönnyebb és legboldogítóbb szerep. Érzéseiddel ne légy pazar, de a kinek odaadtad, ahoz légy hű. S hogyha olykor keresztutakra vezet az élet, kérj tanácsot tenszívedtől . . .»

Végezzük be szemlénket az ifjú Kárpáthy Zoltán alakjával, az ő gondolataival:

«Óh, csak mostan érzem, mennyi édes kötelességet ruházott Isten arra, kinek gazdagságot adott; egy nap alatt annyi jót tehet az, mint más egész életében; a min egész nemzedékek hiába dolgoztak, azt ő neki elég meggondolni, akarni — és létrejött; teheti boldoggá, nagygyá, műveltté nemzetét, építhet a jövő ivadékok számára s még a mennyországba sem egyedül megy föl, oda is ezreket vihet föl.»

Tudta, hogy az messze van még, a boldogság: odáig sokat kell fáradni, tanulni, küzdeni; azt meg kell előbb érdemelni és azt meg kell becsülni . . .

Majd ügyvédjével való párbeszédében:

«Elég fiatal vagyok még pályát kezdhetni magamnak, ott fogom kezdeni, a hol más szegény ember; midőn gazdag voltam, jóakaróim sok hizelgő tulajdont ruháztak rám, meg akarom látni, bírok-e azokkal, mint szegény ember is . . .

— Ön teljes diadalt szerez ellenségeinek.

— Nagyobbat szerzek magamnak, ha be tudom bizonyítani, hogy gazdagság nélkül is meg tudok állani a világban . . .

Last but not at least — még egy rövid, kis idézet. Megfigyelés az, de figyelmeztetés is egyúttal. Rövid szavaiban komoly figyelmeztetés:

«A gyermeki kedély, mint a lágy viasz, úgy idomúl ideálja mintájába.»

Hiszen minden kicsiny lélek, sokszor öntudatlanul, szívében hordja ideálját s nem követ-e el tévedést, ki — gyermekekkel foglalkozva — erre a mindig létező ideálra nem ügyel?

Ime, a gondolatok, a kincsek, melyekre találtam. Mint a vetőmag: könnyű, kicsiny valamik egyenkint, de alkalmas talajban, kellő gondozással létrejöhet belőlük a jövendő aratása — az élet. És csodálatunk, a melylyel büszkén gondolunk szerzőjükre, «a mi Jókaink»-ra, kicsike kis része azon halhatatlanságnak, a melyet a jövendőt megalapító jelen előlegez.

Miskolcz. *Farkas Klára.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

«György Aladár alapítvány.» «A Mária Dorothea-Egyesület» budapesti tanítónői szakosztályának április havi ülésén az elnök Komáry Erzsébet főv. polg. iskolai tanítónőnek egy nagy fontosságú indítványát jelentette be, melynek tárgyalását a szeptemberi ülésre tűzték ki. Ez indítványt ma a következő *felhívás* alakjában közöljük, hogy *a főv. tanítók és óvónők* megismerve azt, az őszi ülésen hozzá szólhassanak:

Igen tisztelt Társnőim!

A Mária Dorothea-Egyesület tudvalevőleg a Tanítónők Otthona s más kedvezményei révén a tanítással és neveléssel foglalkozó tagjainak egyrészt anyagi javát czélozza, másrészt a Tanítónők Szakosztálya révén továbbképzésre ad alkalmat. Ideális czélokat szolgál tehát az egyesület anyagilag és szellemileg egyaránt.

Májusi örömünnepre gyültünk ma egybe és esztetikus élvezetekben volt részünk. Ezek az élvezetek jó szívvel adottak és hálásan fogadottak, talán ezért, mert nincsenek anyagi feltételekhez kötve. Az én indítványom azonban, a melyre vagyok bátor e sorok olvasóinak figyelmét felhívni, ideális alapon nyugszik bár, de értéke anyagi, más szóval az én indítványom megvalósításához pénz kell és pedig önkéntes adakozás a kartársi szeretet nevében.

E felhivásom megjelenésének oka az a sajnálatos körülmény, hogy Budapest székesfőváros szolgálatában lévő tanítónők és óvónők javára nincsen elég alapítványos hely a Tanítónők Otthonában. A székesfőváros hatósága ad ugyan évenként az egyesületnek segítő összeget, de ezért évenként újra és újra kell kérnie az egyesületnek, mert ez a jövedelme csak évről évre biztosított. Van ugyan a főváros hatóságának rendelkezésére egy alapítvány, melynek kamataiból az alkalmazottak kapnak is segítséget gyógyítás czéljaira. De a segítség keveseket érhet, s így természetes, hogy a fővárosi tanítónők és ovónők önmagukon óhajtanak segíteni. Ugy vélem tehát megoldani a kérdést, ha mi főv. tanítónők és óvónők magunk létesítünk legalább egy ilyen örök alapítványt 10,000 K értékben.

Ennek az alapítványnak nevet is kellene adni. Én egy nagy emberbarát nevét ajánlom elfogadásra, a ki egyesületünket megteremtette, a kinek az egyesületben mindnyájan le vagyunk kötelezve, mert életének nagy részét, tudásának szine-javát, érzésének mélységét egyesületünk kifejlesztésére és általában a kereső nők kérdésének meg-

oldására szentelte. — «György Aladár alapítványa főv. tanítónők és óvónők javára» legyen neve ennek az alapítványnak; György Aladár neve ekként nemcsak hálás szivünkben marad fenn, hanem nevét örök időkre hírdeti a Tanítónők Otthonának márványtáblája is.

Ennek az alapítványnak első sorban az volna czélja, hogy évi kamataiból egy föv. tanítónő vagy óvónő élete végéig teljes ellátást kapjon a Tanítónők Otthonában; olyan egyénre gondolok, a kinek szerencsétlen körülményei és anyagi tehetetlensége miatt a Tanítónők Otthona egyetlen reménye és oltalma volna. Közülünk nem mindegyik éri el a teljes nyugdijat 40 évi szolgálat után, hanem sok időnek előtte válik önhibáján kívül képtelenné a munkára, esetleg nyugdijat sem kaphat csekély számú szolgálati évei miatt és esetleg olyanok a családi körülményei, hogy senkije sincs, a ki eltarthatná.

Ennek az alapítványnak másodsorban az volna czélja, hogy évi kamatait gyógyítására fordíthatná az a főv. tanítónő vagy óvónő, a ki egyébként anyagi tehetetlensége miatt erre képtelen volna. Mindannyian egészségesek vagyunk, midőn állásért folyamodunk, de néhány év mulva jótétemény lehet nekünk pl. a tüdőbajosok szanatoriuma, vagy más alkalmas gyógyító és üdülőhely és nincsen mindenkinek az az anyagi tehetsége, hogy éppen azt a gyógyító módot használja, melyet neki orvosa feltétlenül rendelt.

Az alapítvány összegyűjtését így vélem czélszerűnek. Minden tantestület, a hol a főv. tanítónők és óvónők működnek, helyi kör legyen a gyűjtésre és minden főv. tanítónő és óvónő havi 20 fillért, azaz évi 2 koronát szenteljen e czélra és pedig csak 7 évre szóló kötelezettséggel. Minden tantestületben egy tanítónő vagy óvónő magára vállalja a gyűjtéssel járó felelősséget, kezdi a gyűjtést minden szeptemberben és elszámol az egyesület pénztárosának a pénz beküldésével minden junius hóban; de ezt az önkéntes adakozást egyszersmindenkorra lefizetett 14 koronával is meglehetne váltani. Az 1902. évi hiv. kimutatás szerint 717-en vagyunk tanítónők és óvónők, tehát 10,000 K : 717 = 13 K 94 fill. Egyelőre csak a megválasztottak és évi megbizottak (kiknek tehát biztos a jövedelme) kérendők fel első sorban a hozzájáruláshoz, tekintet nélkül arra, hogy máris tagjai az egyesületnek vagy nem, de hálásan fogadnánk mecenásoktól is kegyes adományokat.

Meg vagyok arról győződve, hogy következetes gyűjtéssel nemcsak egy, hanem idők során több alapítványt lehetne így teremteni; csak azt értessék meg a czélért lelkesedők a közönyösökkel és habozókkal, hogy másért jót tenni lelki gyönyörűség, hogy mindenkit érhet baleset, hogy leggazdagabb az egészséges ember, a kinek a sors e kegyelmeért érdemes áldoznia egyszersmindenkorra 14 koronával a kartársi szeretet oltárán.

A befolyt adakozások nyilvántartottak és nyugtatva legyenek a Nemzeti Nőnevelés folyóiratban és az egyesület évi közgyűlésének meghívójában, főképpen pedig az egyesület pénztárosánál könyvben rovatosan legyen kimutatva a hozzájáruló vagy adakozó neve, társadalmi állása, lakása, befizetésének tétele s annak kelte, hogy alant megemlített bizottság bármikor tájékozhassék.

Mihelyt együtt van a 10,000 K alapítvány — mely számításom

szerint 7 év mulva már meglehet — az egyesület elnöke tanácskozásra meghívja valamely szakoszt. üléssel kapcsolatban mindazokat, a kik már beküldték a 14 koronát, alant megemlített bizottság megszerkeszti a fentemlített céloknak megfelelő alapitó oklevelet; ez a bizottság állandó, képviselve van benne minden rangú rendű intézete a székesfővárosnak, körülbelül 20 tagból áll, idővel önmagát egészíti ki, kiírja az alapító oklevél értelmében a pályázatot, minden január elsején, megvizsgálja az egyesület elnökéhez érkezett bélyegmentes folyamodványokat, odaitéli az érdemeseknek a kamatokat, folyósítja a kamatokat lehetőleg György napján, végül ellenőrzi az egyesület működését erre az alapítványra vonatkozólag. A teljes összeg évi kamatait esetleg több rászoruló közt is lehetne megosztani a gyógyítási költségek fedezésére.

Talán nem is kellene bevárni azt az időt, a míg beérkezett a 10,000 K, hanem már 2000 K évi kamatjával is segíteni lehetne egy egyénen. Általában úgy vélem helyesnek, hogy akármelyik czélt szolgálja is az alapítvány, a kamatokat élvező egyénnél nem kellene tekintettel lenni sem korára, sem vallására, sem arra, hogy mennyi ideig szolgálta és milyen minőségben a fővárost; azt sem kellene tekintetbe venni, hogy különben is tagja-é az egyesületnek, vagy sem; legnagyobb érdeme volna a szegénység és nyomoruság, de csak akkor részesülhetne segítségben, ha a 14 koronát befizette.

A posta-, levelező- és nyomtatásköltségek, ha másként nem lehet, az alapítványból fedezendők.

Budapest székesfőváros hatósága fentart kereskedelmi és női ipariskolát, felsőbb leányiskolát, polgári és elemi leányiskolát és kisded óvóintézeteket; mindenben — és sokakban kizárólag — nők tanítanak. Hosszú évek során megismertem a kartársnők helyzetét és körülményeit és azt tapasztaltam, hogy nem mind arany, a mi fényes. Ezért kérve kérem e sorok olvasóit, föltéve, hogy indítványomat általánosságban helyeslik és elfogadják, itéljék meg e felhivást ama szempontból, hogy mindnyájan összetartva meghosszabbítjuk életét néhány társnőnknek; mi mindnyájan csak havi 20 fillérről mondunk le néhány évig, de annak az egy alapítványos társnőnk testi és lelki fájdalmának enyhülést biztosíthatunk.

Több szem többet lát, mint kettő. Indítványomat beszéljük meg a legközelebbi őszi szakoszt. ülésen, a melyre kérem minél több főv. tanítónő és óvónő megjelenését. Ott nyomban megalakítjuk ez alapítvány gyűjtő és kezelő bizottságát, megosztjuk a munkát, hogy az egyesületet minél jobban megkiméljük a munkától és megindítjuk a gyűjtést. Én csak azt óhajtom: ne akadjon egy kartársnő sem, a ki át ne érezze ilyen alapítvány szükségét és ki ne méltányolná azokat a szolgálatokat, melyeket a Mária Dorothea-Egyesület már eddig is tett a főv. tanítónőknek és óvónőknek közvetve és közvetlenül.

Komáry Erzsébet.

★

Tudós leányok kegyvesztésben. A «Magyar Nemzetben» egy szellemes írónk *Andronicus* (Kozma Andor) a fentebbi czim alatt szól a leányok pályaválasztásához. Czikkéből, mely úgy látszik egy folyóiratunkban megjelent czikk visszhangja, kiemeljük a következőket:

«Van egy jeles barátom, a ki mindig lelkesül és mindig szónokol. Valóságos közéleti barométer. Ereiben feltétlenül higany csörgedezik. Szeretném őt állandóan ott lógatni ablakomban, hogy mindig leolvashatnám róla: mi a közhangulat szeszélye és változása, mire jön jó idő és mire rossz.

Jeles barátom néhány esztendővel ezelőtt, mikor a nőknek egyetemre bocsájtása rendkivül népszerü és felkapott dolog volt, őrületesen lelkesült a felséges ujitásért s a legszebb szónoklatokban ő üdvözölte azt.

Akkor én, savanyu kétkedő, ugy e hasábokon, mint mindenütt, a hol szóhoz juthattam, igy beszéltem: szép, szép, de aztán mit csinálunk a tudós leányokkal? Hova helyezzük őket? Miként adunk nekik egyetemi képzettségüknek megfelelő kenyeret?

Miután az én akkor sem titkolt kétkedésemen immár rég átgázolt a lelkesülők hite, s miután immár valósággal itt van egy feleslegesen nagy sereg egyetemvégző, sőt egyetemvégzett tudós leány, most meg azt mondom: ne bántsuk a szegény tudós leányokat, méltányoljuk erőfeszitéseiket, melyekbe beugrasztattak s igyekezzünk gondoskodni róluk.

Lelkes barátom ellenben, már megint fényesen szónokol. Most azonban arról, hogy a leányok egyetemre tódulása közveszedelem, egyetemi erőlködésük nem komoly dolog, *ergo*: kegyetlen elriasztásuk az egyetemről, hazafias kötelesség.

Aha! Itt a reakczió! Igen hamar, de bizonyosan itt van. A közhangulat megfordult. A tudós leányok nem népszerüek többé. A világ és az ország nem tud velük mit kezdeni s a pokolba kivánja őket.

Ez azonban nem járja. Ha kellett a leányok egyetemre bocsátása, türelmesen el kell viselni annak következményeit is. Nehány leány igen szorgalmas egyetemezés után orvosdoktorrá lett. Mostanában pedig orvosi körökből temérdek anekdóta és bonmot repül világgá, ezek hasznavehetetlen, képtelen voltáról.

Ismerem az efféle, ugynevezett adatokat. Bármi szent igaz alakban szállnak is szájról-szájra, nem adok rájuk semmit. Csak azért sem! Hogy a nőorvos teljesen képtelen volna okos diagnózisra s következetes gyógykezelésre, hogy mindig csak emberöléssel határos botorságot. követne el, — az nem lehet igaz. Mérget veszek rá, hogy átlag nem érnek sokkal kevesebbet, mint a velük egyivásu kezdő férfi doktorok s hogy bizonyos, nekik való esetekben többet érnek. Ők is követnek el ostobaságokat, azt elhiszem. De hát a férfiak nem követnek el?

Dehogynem! Csakhogy a férfiak ostobaságairól nem kelnek szárnyra legendák. Először, mert azokat már megszoktuk s igen helyesen, az általános örök emberi tévedések, vagy az egyéni botlások roppant számláira irjuk. Másodszor, mert senkinek sem czélja az orvosi, vagy általában a tudományos pályáról a férfiakat is leszoritani. S ha még oly bizonyosan megesett is, hogy valamely tapasztalatlan férfi orvos a külsőleg rendelendő szublimátot belsőleg rendelte valamely szerencsétlen betegének, akkor sem következtetné senki az esetből azt, hogy ime, a férfiak orvosoknak nem valók.

Azért terelem a szót első sorban éppen az orvostudományra, mert meggyőződésem, hogy ha egyáltalán valahol hasznát veheti az emberiség a tudós leányoknak, ugy mindenekfelett a szenvedések

gyógyitására, enyhitésére való törekvés széles terén kell, hogy helyet szoritsunk szegénykéknek.

Micsoda? — mondhatják a mai tudós-leányellenes közhangulatban osztozók, kivált maguk az orvosok. Éppen a legnehezebb, legkomolyabb férfi pályára törjön be leginkább a hosszu haj, rövid ész? A hol emberéletről, épségről, egészségről, a legfontosabb földi javakról van szó? S éppen e tudományos pályán kellessék még a szerencsétlen női versenynyel is küzdeni, holott a temérdek férfi orvos már egymás közt sem birja a féktelen szabad versengést? . . .

De hiszen nem arról van szó, hogy a nőorvosok férfiakká legyenek. Ez lehetetlenség is lenne s erre, csakugyan, szükség sincs. Hanem, vallja csak be mind az a nagy orvos, a ki korházak, klinikák, szülőházak és szanatóriumok élén áll: nincs-e ma is igen sok dolgában nőkre szüksége? Nem szorul-e rá a segédorvosok légiója mellett még holmi főápolónőkre, főbábákra s egyéb kezeügyébe eső női segitségekre? És pedig nemcsak a szimpla ápolás tekintetében, hanem olyan dolgokban is, melyeket sokkal könnyebb szivvel bizna tudományosan képzett nőkre? Nem tudna-e e nő-asszisztensek révén gyengédebben kimélni sok titkolózó szemérmességet, a rideg valóság biztos ismerésére rászorult orvostudomány sérelme nélkül is?

Az világos előttem, a ki tudom, hogy a nő és a férfi nemcsak a keresztnévben, hanem egész valójában különbözik, hogy a nőorvos sohasem lehet tökéletesen ugyanaz, a mi férfiorvos. Tudományban, buzgóságban elérheti, felül is mulhatja a férfiorvost s ekkor jövedelemben, rangban se helyeztessék ennél alacsonyabbra. De testi-lelki idegrendszerénél fogva mégis nő marad; nem csekélyebb, de *más*, mint a férfi. Soha a férfiorvost nem pótolhatja, legfeljebb módjával helyettesitheti. Bizonyos esetekben megbecsülhetetlen segitségére lehet az e nélkül homályban csetlő-botló férfiorvosnak, de soha azzal a szabad versenyt megbirni nem fogja. Annyi mindezek megfontolása után is kétségtelennek tetszik, hogy az orvostudomány gyakorlati szinvonala rendkivül emelkednék, ha ma sem nélkülözhető női segédcsapataiban legalább az első, a tiszti helyeket tudományosan képzett orvosnők foglalhatnák el. Persze a gyógyitás ezzel még jobban megdrágulna, mert a doktori rangu nőket tudományos képzettségüknek megfelelően kellene fizetni. De ez más kérdés, melynek emberséges megoldását meg kellene valahogy találni. Meg aztán gondoljunk csak itt az egyszeri parasztra, a ki sokallta a fogorvosnak az egy forintot, mert az egy pillanat alatt végzett vele, holott a falusi borbély husz krajczárért hatszor végighurczolta fogánál fogva az officzinán.

Női patikusok szintén nevelődnek már az egyetemen, sőt dolgoznak is már egyik-másik patikában. A mai közhangulat szerint ez is veszedelem, mert a nőpatikustól könnyen kitelik, hogy nem mérecsgéli pontosan: egy milligramm, egy deczigramm vagy egy deka morfium kell-e a czukros szirupba. Sőt valószinü, hogy ha nem találja hamarosan a morfiumot, könnyeden ád helyette strofantust, vagy akármi mást. Soda bicarbonica vagy arzenikum, aqua carminativa vagy corosivum, czitromszörp vagy karbolsav — és a többi: neki körülbelül mindegy.

Nos, ezek az elcsépelt humoros gyanusitások szintén merőben előitéletesek, jogosulatlanok és czélzatosak. Éppen a pepecselő, babráló,

aprólékosan fontoskodó, kevergető, főzőcsgélő, skatulyázó, csinositgató, patikus-mesterség, a hozzá való tudománynyal együtt, a nők számára — németül szólva — *wie geschaffen*. Mérgezések a nőpatikusok részéről is megesnének, de megesnek a férfipatikusok részéről is. Ma is ritkák az ilyen esetek s ha jövőben mindinkább csupán nők lennének patikusok, az esetek százalékszáma akkor is folyton csökkenne. Nem mintha a nők lelkiismeretes gondossága nagyobb volna, mint a férfiaké, hanem csak azért, mert a gyógyszerelés természetes haladásának az az irányzata: minél több kész preparátum s minél kevesebb frissen kevert orvosság. A rőfös régi receptek már ma sincsenek. A mai mosolygós patikadandyk már legfeljebb két-három üvegből, vagy szelenczéből kevernek egy szert s nem husz-harmiczból, mint rejtelmes tudákos elődjeik. S hovatovább oda egyszerüsödik a dolguk, hogy csak belenyulnak az illető fiókba s csinos gyári csomagolásban hajítják elénk a magunk laikus szemével is elolvashatóan ettikettezett, félreismerhetetlen, kész orvosság-preparátumot.

Erre a mesterségre tökéletesen elegendő annyi tudomány s annyi lelki fegyelmezettség, a mennyit akármelyik leányka is megszerezhet. A komoly, nagy, fontos gyógyszer-vegyészetet már is jó részben elvégzik s idővel egészen magukra veszik a gyárak, hol a gyógyszerfeltaláló orvosok eszméit kitünő vegyész tudósok és fegyelmezett munkások csalhatatlan pontosságu gépek segitségével valósitják meg.

Legfölösebb számban tudós leányaink mégis az egyetlen bölcsészeti fakultásra, vagyis a tanári pályára tódulnak. Természetes, mert hisz az oktatásügyben régesrég sovány kenyérkéhez jut a nő is, sőt a férjhezmenésen kivül uri leány becsületes tengődéshez ennekelőtte jóformán csak a leányiskolák kathedráiban juthatott. (Hogy csak a leányiskolákban, az hiba. Az ABC-t a fiuiskolákban is nőtanitókra kellene bizni Női, anyai, dada-munka az!) De a leányok mai tódulása a bölcsészeti fakultásra épp az okból fölösleges, a melyből természetes. Mert a sovány tanitónői kenyérkéhez az olcsóbb, könnyebb és rövidebb preparandiák is hozzásegitették őket s többet semmiféle egyetemmel és doktorátussal sem érhetnek el. Ez az egyetemi mánia legfeljebb arra visz, hogy a melyik tudós leánynak tanári oklevele és doktorátusa van, az elcsipi a preparandia-végzettek elül azokat a tanitónői állásokat, melyekhez *lege artis* a magasabb preparandia, a «*Zirzen*»-végzés is elégséges. Mi lesz aztán a hoppon maradt temérdek *zirzenistából*? Ezek majd az elemi *prepák* elől csipik el, mint magasabb képzettségüek, az állásokat . . . És mi lesz a még temérdekebb elemi *prepák*-ból? Ezek tán majd a gyermekkertésznőket szoritják lejebb. A gyermekkertésznők a *bonne*-okat. S a *bonne*-ok? No, azok legyenek — dadák, ha tudnak. S a dadák? . . . Eh, legyenek akármik! A csinos leányoknak csak akad valamilyen szerencséjük! A ki pedig válogatós a szerencse erkölcsi értékére nézve: ugorjék a Dunába. A nem csinosaknak azonban nem tudunk egyebet mondani: — «széles a világ, kolduljanak!» Hisz lám, Kinában a fölösleges leánygyermekeket a vizbe fojtják, akárcsak nálunk a szapora kutya-, macska-kölykeket.

Ime, igy áll ma, a tudós leányok egyetemjárásának nem tudom hányadik esztendejében a férjhezmenésből kimaradó urinőknek dolga. Nem csoda tehát, hogy a mentség után kapkodók mohóságával lepik

el szegénykék az egyetemet. Hogy az a mentség sem sokat ér, a mely után kapkodnak, az keservesen igaz. De ha már egyszer e mentő szalmaszálat nagy lelkesen elibük dobtuk, mért ütünk most megint nagy lelkesen és nagy irgatmatlanul a kapkodó kezükre?

Hogy: inkább menjenek férjhez, mintsem egyetemre?

Persze, hogy inkább! De kérünk részükre hozzájuk illő, szivük szerinti vőlegényeket. Sőt akármilyen vőlegényeket. Szükség esetén az ördög legyet is eszik. De mit eszik, ha légy nincs? . . . Tán még a leghitványabb férj is jobb, mint semmi férj. De még leghitványabb férjet is hol vegyen annyi meg annyi szegény leány, mikor a leghitványabbakat is (sőt elsősorban épp ezeket!) egy szálig lefoglalják a módosabb, hozományosabb, vagy ügyesebb, elkaparintósabb természetü leányok.

Ha még oly lelkes szónokok cselekszik is és ha még annyira a közhangulatot fejezik is ki vele: nem szép, nem nemes dolog az egyetemre rákapatott szegény tudós leányok hamaros kitessékelése onnan, a hova nemrégiben ugyancsak lelkes szónokok üdvözlései közt bocsájtattak be.

*

Nők haladása Amerikában. *Perkins Stetson Sarolta*, amerikai irónő, a nők jogainak bátor, tehetséges és önzetlen előharczosának tolla után irjuk e sorokat.

«A mult századig majdnem kizárólagosan a férfinem volt a haladás képviselője. A munka azon specializálása, a melyben a szociális fejlődés főként nyilvánul, teljesen a férfiakra hagyatott, s ők egyedül voltak az ezeket kisérő jogok, kötelességek és tisztességek birtokában.

Észak-Amerika Egyesült-Államaiban a nők kezdettől fogva előnyben voltak, mert a mi földünk nem hadakozás, hanem családok bevándorlása által népesedett. Ez által, különösen az északi telepeken, a vallási és gazdasági téren való tevékenység tétetetett központtá. E két téren a nő a telepes sokoldalu gazdasági s fontos házi teendőiben egyenjogu volt a férfiuval. Hosszu küzdelmeinkben a vad néptörzsekkel a nők együtt szenvedtek és harczoltak a férfiakkal; a szabadság- és polgár-háborukban nőink olyan bátrak voltak, mint Karthago asszonyai. E két háboru, mely a férfiak számát csökkentette, a nőknek nagyobb fontosságot és hatalmat adott.

A hol a nők anyagilag függnek a férfiaktól, ugy az utóbbiak csökkenése csak a polygamia növekedését segíti elő valamely alakban; anyagi függetlenséggel azonban, a házasságképes férfiaknak csökkenése a nőknek gyors fejlődést és nagyobb gazdasági jelentőséget ad.

Egyike a legfontosabb tényezőknek az amerikai kultura haladásában általában és nemünkben különösen az, hogy nagy számban, derék, intelligens, lelkiismeretes *férjezetlen nő* áll iparunk, pedagogiánk stb. szolgálatában.

A nők képzése Amerikában lépésről-lépésre szélesebb körü lett, míg a közös nevelés majdnem általános. Fiu és leány együtt járnak az ovodába, ha akarják együtt végzik összes tanulmányaikat és egy és ugyanazon egyetemen promoválhatnak. Eddig a nők és férfiak

között csak abban volt különbség, hogy míg a férfiak sok irányban szervezve voltak felekezeti, ipari, politikai testületekre, számtalan klubra és egyletre, a nők teljesen szervezetlenül maradtak; most Amerikában nőink ezrek és százezrekként vannak szervezve, a munka minden elgondolható neme, jótékonyság vagy mulatság szerint. A haladást ezen irányban a chikagói tanítónő-egyletnek (kilencztized része tanerőinknek nyilvános iskoláinkban nőkből áll) a Federetad Trade Union-hoz való csatlakozása tetőzte be, nemzetünk alapelvének: «Egység tesz nagygyá» helyes megismerésében.

Az anyák klubja, mely egész szerény kezdetből eredt, nőttönnőtt, míg városi és állami, aztán az anyák klubjának fő egyesületét végre a nők világegyletét létesítette, mely az egész világ mindennemű nőegyesületeinek összefoglalását képezi és itt Washingtonban más egyesületekből eredt.

A politikai életben nagy haladást mutathatunk fel. Még nincs minden elérve, de a haladás folyton nagyobb.

De mit jelent mindez a *nőnek, mint olyannak?* Amerika női mint egyének, testileg és lelkileg milyenek? Egymás között, de a férfiaknak is, jobb barátai és társai? Jobb feleségek és mindenekelőtt jobb anyák? Ez a kérdés magva. Ha a nők haladása nem válik a faj előnyére, akkor az nem igazi haszon. Itt elégtétellel és büszkén mondhatom, hogy mindezen irányban szép s tetemes haladás létezik. A testi erő és szépség fokozódása világosan látszik. Míg nagyanyáink 40—50 éves korukban fejkötőt hordtak s kötögetve üldögéltek a szoba sarkában, utódaik ma ebben a korban biciklinek s fontos kötelességek teljesítésében veszik ki részöket. A test kultusza nálunk nagyon fontos lett. Az egészséges, erős fenkölt gondolkozású asszony, kinek szive minden jóért melegen dobog, ki az életet és munkát tapasztalásból ismeri, az mindig jobb társa lesz a férfiunak, mint a mult idők fejletlen asszonya. Ha az asszonyok és anyák ezen a fokon állanak, úgy a jövő nemzedékek, férfiak, mint nők, sokkal többet tehetnek az emberiség haladására és nemcsak Amerika vagy Európa államaiért, hanem a magas végczél eléréséért: a békében egyesült világért.»

Póznan Jolán.

★

A magyar festőnők harmadik kiállítása. Két éve annak, hogy örömmel üdvözöltük a magyar festőnők első képkiállítását. Kétszeresen megörültünk neki akkor: azért is, mert ebben a mi országunkban olyan ritkák a művészeti események, hogy lelkesedéssel kell fogadnunk még a legszerényebbet is, főleg azonban azért, mert ebben a kiállításban láttuk első megnyilatkozását az új, törekvő női nemzedék szolidaritásának. Már pedig a szolidaritás, a szervezett együttmunkálkodás és összetartozás az, a mi által a külföld törekvő asszonyai bámulatos sikereiket megállapítják, a mi által valóságos kulturcsodákat mivelnek. Azt hittük, hogy ha a mi művésznőink végre kellőképen szervezkednek, összeállnak, egymás segítségére és hasznára, akkor nálunk is lehet majd művészetükhöz méltó sikereket elérniök. Ám kiderült, hogy kettőn áll az alkú. A magyar művésznők megtették a magukét, dolgoztak az idealista vad kitartásával és az asszony finom ügyességével. De a közönség, az csak nem akarta a magáét megtenni.

A művésznők kiállítását — mi tagadás benne — mindig igen kevesen látogatták, a képeikből nem igen vásároltak, és az ujságok is csak rövid hírekben vettek róluk tudomást. Mindazonáltal a magyar művésznők nem csüggedtek, hanem lankadatlan buzgalommal haladtak tovább az alig tört ösvényen. Ha rossz és művészietlen képeket festenének, ha úgy nem értenék a mesterségüket, mint a hogy értik, akkor is tisztelettel és dicsérettel adóznánk nekik, a miért olyan csodálatosan kitartóak és energikusak. E két esztendő alatt szüntelen azon dolgoztak, hogy a közönség közönyét legyőzzék. A legügyesebb és a legdiskrétebb módon próbáltak érintkezést létesíteni az indolens társadalom és az elhagyatott női művészet között. S minden törekvésüknek ime az az eredménye, hogy két év leteltével a «fővárosi nagyvendéglőhöz címzett helyiségben» rendezhetnek egy kiállítást, melyet első napon nagyon sokan látogatnak meg, és a következő napokon nagyon kevesen. Az első napon, a megnyitás napján, a társadalom illendő és elegans dolognak véli érdeklődni a művészet iránt — még ha csak női művészet, akkor is. A többi napokon azonban a társadalom mással van elfoglalva. Meg is látszik a művésznők mostani kiállításán, hogy a társadalom mily kevéssé pártfogolta női művészetüket. Láttunk hasonló kisérleteket külföldön, és ha összehasonlítjuk a magyar festőnők kiállítását a külföldiekével, bizony szomorúan tapasztaljuk, hogy a külföld szinte utólérhetetlen magasságban áll fölöttünk. Tehetség, jóakarat és művészet van a mi festőnőinkben is elég. De a mi körülményeink között szinte lehetetlen érvényesülniök. Hiába, az emberek nem veszik komolyan nálunk a művészetet általában. különösen pedig azt a művészetet nem, mely a fővárosi nagyvendéglőben kénytelen felütni templomát. Németországban, a hol a nagyvárosokban majdnem annyi a «Kunstsalon», mint nálunk a kávéház, mindenütt van a női művészetnek is méltó és megfelelő tanyája. Nálunk azonban már a külsőségek visszariasztóan szegényesek. Az ember szinte elámul, mikor látja, mily előkelő tehetségeknek menhelye a fővárosi nagy vendéglő. A kiállítás helyiségei — dicsérjük érte Huszár Ilona bárónőt — épenséggel nem felelnek meg a nagyvendéglő külső képének. A helyiségeket a művésznők, külföldi mintára, szebbnél-szebb interieurökké változtatták, egy oszlopcsarnok, egy fehér és egy zöld szoba áll most a fővárosi nagyvendéglő termeiben. Tudtunkkal ez az első kisérlet nálunk, mely a művészetet hozzá illő keretben igyekezné bemutatni. Ezt a kisérletet, ezt a szép és új gondolatot méltányoljuk első sorban a kiállítás eredményei közül. Büszkék is vagyunk reá, hogy a művésznőknek jut a kezdeményezés dicsősége, büszkék vagyunk reá, hogy először művésznőinknek támadt ez a kitünő eszméje, melyet bizonyára utánoznak majd ezután mások is. Nagyon nyugodt és tisztult izléssel vannak ezek az «interieur»-ök elrendezve és óriás ügyességgel. Nem mintha a dekoráció valami szédítő fogásaival dolgoztak volna a művésznők: ügyességük csak abban nyilvánul, hogy nagyon kevés és nagyon szegényes anyag al igazi esztetikai eredményt tudtak elérni. Ha az ember látja a publikum közönyét, szinte fáj elgondolnia, mennyi aggódó gonddal készítették ezt a kiállítást. Hogy válogatták össze a legharmonikusabb szineket, hogy rendezgették minden vázába a beléillő virágokat, hogy rakosgatták a

műtárgyakat a drapériák és a dekorációk közé, szerényen, és mégis előnyösen.

A kiállított tárgyak közül az iparművészeti dolgokat dicsérjük első sorban. Huszár Ilona bárónő, mint mindig, most is igen kitünő dolgokat állított ki, egy faragott faállványa különösen sikerült, Ujlakyné-Madarász Adeline izléses porczellán-festéseket küldött, azonkívül láttunk a kiállításon három párnát, miknek csodaszép mintáit ő komponálta. Ezek a párna-minták igazi iparművészeti remekek, Treitz Péterné lángolt és égetett bársonyokat állított ki. Igen szépek, úgy mintára mint szinezésre nézve.

Mirkovszkiné-Greguss Gizella égetett bársonyai sokkal szebbek, mint az eddigiek voltak. Csupa egészen új és eredeti motivum. Gyönyörűek a barna-drapp árnyalatokban égetett levél és kukoricza-minták. Ezek a barna tónusok nagyon illenek ehhez a munkához.

A festészetet csak három művésznő képviseli: Büttner Helén, Strobl Zsófia és Makay Filoména. Mindegyikük 40—50 munkával szerepel. Van közte olajfestmény, szén- és krétarajz, aquarell, mindenféle apró vázlat és tervezet — szóval a festészet minden ágát míveli e három művésznő, páratlan szorgalommal. Büttner Helén művei között legjobbak a párisi képek, a «Rakodópart» és a «Hordószekér». Strobl Zsófia a portré terén legerősebb. Igen szépen festette meg Marczali Henrikné arczképét, aztán sikerült a «Zsuzsika» arczképe is. Makay Filoménának kedves genre-képeit láttuk, czeruza-rajzai igen csinosak. A mit a megnevezett három művésznő kiállított, az mind szép és kedves dolog, de nagyon szomorú világot vet a mi viszonyainkra, hogy a «magyar festőnők harmadik kiállításá»-n csupán három festőnő van képviselve. Tudjuk, hogy másutt is szoktak kollektiv kiállításokat rendezni. De nálunk úgyis olyan kevés a művésznő, hogy minden női kiállításnak csaknem kollektiv-kiállítás jellege van. Azt hiszszük, maguk a kiállító művésznők is hasznát látnák, ha többen volnának, ha új és kevéssé ismeretes erőket is bebocsátottak volna magukhoz. Mert vannak ám új erők. Vannak új, merész reménységekből és elfojtott tervekből élő tehetségek, a mik csak arra várnak, hogy valaki felfedezze őket. Mivelhogy ismerjük Huszár Ilona lelkes energiáját és buzgó művészi törekvését: és mivel tudjuk, hogy az egész országban ő az egyes-egyetlen nő, a ki komolyan foglalkozik a magyar női művészet ügyével: azt ajánljuk neki, hogy próbáljon fölfedezni.

Nemesebb feladatot alig ismerünk ennél a feladatnál.

Neményi Erzsébet.

*

Csiky Kálmánné beszéde az Orsz. Nőképző-Egylet közgyülésén. Május 17-én a szokott nagy érdeklődés mellett folyt le az Orsz. Nőképző-Egylet közgyűlése. A közgyűlés érdekességét fokozta az a körülmény, hogy a rendes egyesületi teendők elintézésén kívül *Veres Pálné* emlékezetét is megujították. Az egyesület egyik buzgó alelnöke, Csiky Kálmánné, a következő szép beszéddel áldozott a nagy alapító emlékének:

«Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünk közgyűlése egybe szokott esni a természet viruló időszakával, midőn a mezők meg a fák virágból és lombból szőtt díszruhájokat öltik föl, és minden teremtmény magasztalja a tavasznak és természetnek áldásosztó istenségét.

Mi is, az Országos Nőképző-Egyesület tagjai és munkásai ez alkalommal, a kikeleti fuvalmak pezsgő hatása alatt, a hála virágait érezzük kifakadni lelkünkből, midőn visszaemlékezünk arra a vezető szellemre, ki e közművelődési egyesületet létrehozta, hosszú időn át kormányozta és el nem múló erejét a síron túl is érvényesíti törekvéseink és működésünk czéljában és eredményeiben. Nem csak szíve sugalmát követi, hanem kötelességet is teljesít egyesületünk elnöksége és választmánya, midőn szokássá szentesíti, hogy nagygyűlésének napján dicsőült alapítójának s elnökének emléke fölújíttassék, elővarázslására a sikerekben gazdag múltnak és buzdító példakép a jövendőre.

Nekem jutott most a megtisztelő föladat, hogy egyesületünk hálás megemlékezését szavakban tolmácsoljam. Gyönge erőm tudatában is elvállaltam e megbizást, abban a hitben, hogy tehetségem fogyatkozását pótolni fogja a jóakarat és az az őszinte kegyelet, melylyel ünnepi tiszteletünk tárgyát éltében kisértem s holta után emlegetni meg nem szünöm.

Veres Pálné átértette annak a kornak a szellemét, a melyben, hosszú magános előkészület, tépelődés és tanulmány után, a cselekvés terére kilépett. És a kellő időpont okos fölismerése s erélyes fölhasználása szokott a kiváló egyének sikereinek záloga lenni. Korán, még a szabadságharcz előtti időkben is ápolta ő már majd egykor megvalósítandó eszméit, akkor, mikor a nagy nemzeti reformok kivánalmainak dörgedelmes zajongása közt a magyar nőnevelés ügyének javítására czélzó szózat, mint pacsirtadal az égzengés közt enyészett volna el. Majd mikor a nemzeti elnyomatás évei folytak: az ő hazafias szíve és átható értelme is látta azt a veszedelmet, mely a magyarságot a ráerőszakolt idegen kultura részéről fenyegette, mely épen az előkelő női világ elnemzetietlenedését hozta volna első sorban magával, azért, mert az idegen uralmi rendszer bekövetkezte előtt is, kényszer nélkül a ferde társadalmi szokás lépett oly útra, mely nemes családaink házi nevelésével, sőt a nyilvános nevelő-intézetekben a leányoknak nemcsak nemzeti nyelvét, hanem érzelmét is komolyan koczkára tette. Mennél inkább látta Veres Pálné éles szeme ezt a vészjósló állapotokat, annyival lehetetlenebb volt, mint egy intő női próféta gyanánt kilépnie, s hirdetni a kórság tüneteinek gyógyítására szükséges eljárás módját. Ha az általános csüggedés meg a kopár lemondás közönyét föl tudta volna is verni hangjával, az ellenséges kományhatóság még elején igyekezett volna elvágni az ily hangok útját.

Mikor az újabb alkotmányos korszak beköszöntött, akkor látta a vanyarczi falusi kastély úrasszonya elérkezettnek az időt, hogy a küzdőtérre kilépjen. Ezer tennivalója volt az új alkotmányos kormánynak, hogy az ország sebeit minél gyorsabban behegeszteni törekedjék; a kulturai, a közgazdasági sivár és elhanyagolt állapotokat fölsegítse.

Ő, a nagyasszony, hivatalos hatalom nélkül, de a lélek és szív hatalmával, oda állott mintegy az ország kormánya mellé, hogy a magyar művelődésnek egyik kopár mezejét, a nők nevelését, a magyar női társadalom segélyével — a kormány meg a törvényhozás figyelmének s támogatásának megnyerésével is — eke alá fogja és a jövendő dús virágzás magvait elszórja benne.

Az eddig jóformán csak szülőmegyéje határai közt ismert úrhölgy most egyszerre országos szerepet vállalt; fölkereste a falusi kúriák úrnőit, megnyerni a nemes eszme körüli csatlakozásra, s ezek között csakhamar megtalálta, a gyömrői főúri kastélyban, szellemének méltó társát, kivel munkában, küzdelemben egyek lettek mindvégig. Lelkesítette s maga köré gyűjtötte a főváros előkelő női társadalmát; levelek útján, röpiratokkal terjeszté eszméit a vidéken. Megnyerte a politikai körök és férfiak rokonszenvét is.

Minek vázoljam tovább e dicső hadjáratnak eseményeit és sikereit. Közöttünk is vannak még, bár már sokan a vezérrel együtt elhulltak, a kik láttuk az eszme fejleményeit, diadalait, örömét; még többen vannak, a kik szerteszét az országban a valóságra vált eszme gyümölcsét élvezik, s jellemök és szivök nemesedésének tudatában s érzetében hálásan gondolnak vissza arra az intézetre, melyet a kezdeményező nagyasszony az ő méltó munkásaival, elsősorban nagyérdemű és most az ő helyét és szerepét betöltő elnöktársával: gróf Teleki Sándornéval együtt teremtett meg.

Egyesületünk dicső megalapítójának még abban is kedvezett a szerencse, hogy leányában a Gondviselés olyan támaszt adott neki, ki anyja lánglelkét megértve, kezdettől fogva hivatva volt a nehéz munkát megosztani, szerényen dolgozni; s legközvetlenebb, leghívebb megfigyelőjévé lenni ezen évtizedeken át tartott önzetlen működésnek. Erről tanuskodik a Veres Pálné életéről nemrég megjelent, Rudnay Józsefné által szerkesztett kiváló emlékkönyv, melyre egyik nagy írónk előttem azt jegyezte meg, hogy a mémoire-irodalomban nem találhatunk női tollból eredő hasonló jeles munkára. Egyik lelkes tagja választmányunknak, Patayné Szathmáry Király Anna, méltán nevezi e művet «Egy szent asszony bibliáját»-nak, ezen címet adva szépen megírt s az ország különböző vidéki lapjaiban is közzétett tárczaczikkének.

Veres Pálnét a czéltudatos erős akarat tette nagygyá és világító példává. Tisztán állott előtte, a mit akart, és a legszivlelőbb eszközökkel haladt czélja felé. Hazafias magyar nőket képezni a társadalom ama művelt osztályaiban, melyek minden demokratikus intézmények közt is vezérlő és irányadó szerepet visznek. Képesítni a lányt, hogy tanulmányai bevégezte után, ha a szülői házba visszatér, legyen annak dísze és öröme, majdan pedig őrangyala a családi életnek, nevelője a gyermekeknek, példányképe az erénynek s jó erkölcsöknek, takarékos vezetője a háztartásnak. Avagy ha kevésbbé kedvező sorsa más működési tért jelöl ki számára az életben: akkor is, ott is, idegen hajlék födele alatt is, tudjon ura lenni kötelességeinek s áldása mindazoknak, a kik gondjaira bízvák; minden esetben pedig terjesztője a magyar szellemnek és nyelvnek, ápolója az igaz értékkel biró jellemtulajdonoknak, büszke saját méltóságára, szerény

mások megitélésében, bátor a világ küzdelmei közt, alázatos Isten előtt. A derék nő ez eszményképének minden vonásai az egyes egyénekben bizonyára csak ritkán valósulnak meg, mert hiszen tökéletes embert hol találhatunk, de azért az ő eszményképének kell felállítva lenni a magasabb nőnevelés és tanítás oltárán. Ez az eszménykép van felfüggesztve a nőképzés e csarnokában is. Ez az eszménykép az, melynek jellemzö vonásait vitte ki az életbe az a több ezer ifjú nő, kik az intézet fönnállása óta kevesebb vagy több éven át itt nyervén kiképeztetésüket, ma már mint családanyák, vagy a társadalmi tevékenység különböző térein, avagy még az élet gondtalan tavasznapjait élvezve, bizonynyal mindannyian hálás szívvel gondolnak vissza e tűzhelyre, melynek lángjánál lelkök fáklyáját meggyújtották.

És e magasztos eszménykép megvalósítása felé a legalkalmasabb eszközök által haladt a nagyasszony, midőn magukat a nőket igyekezett a szent czél oltára köré csoportosítni. Annyira szigorú volt az elv keresztülvitelében, hogy az egyesület vezetésének ügyeitől következetesen kizárta a férfiak befolyását, s csak a tanügyi kérdésekben vette igénybe az érdeklődők tanácsát és segítségét. Ő maga jeles kormányzó tehetség volt; ha férfinak születik, az ország valamely első közigazgatási ügyének élén állott volna.

De ne feledjük benne bölcs és férfias tulajdonai mellett a szerető anyai szív varázsát is megemlítni, melylyel szűkebb kis családján kívül keblére ölelte azt a nagy családot is, mely a Nőképző-Egyesület tan- és nevelő-intézete ölén minden évben, mint tavaszi virulatban újul meg. Mennyire szerette ő ezt az élő kertet, mily gonddal ápolta virágait!

Örök dicsőség és hála legyen méltó osztályrésze a nagy asszony emlékének. Vanyarczi sírhalmáról sohse fogyjon le a virág, és szellemi alakja legyen ragyogó példa előttünk, magyar nők előtt.»

*

A Mária Dorothea-Egyesület győrvidéki körének működése az 1902/903-ik tanévben. Igen tisztelt tekintetes szerkesztőség! Miután a Mária Dorothea-Egyesület *győrvidéki* körében a most folyó tanévre tervbe vett előadásai a márczius 15-iki előadással, az új tanév megnyiltáig, véget értek; nemcsak hivatalommal járó kötelességemnél fogva, de attól a megnyugtató érzéstől is vezéreltetve, hogy a lefolyt időszak a győrvidéki kör történetében nem hagyott hátra jelentéktelen nyomokat, hogy az elnökség a tisztikar és a közönség jóakaratú támogatásával, az egyesület tanügyi és társadalmi feladatának megvalósítására buzgó igyekezettel és ügyszeretettel törekedett; kiváló tisztelettel kérem a tekintetes szerkesztőséget, hogy a fentnevezett egyesület győrvidéki körének 1902/903-ik tanévi működéséről szóló alábbi közleményemnek, illetve: beszámolómnak, becses lapjában helyt adni szives legyen.

A Mária Dorothea-Egyesület *győrvidéki* köre örömmel és a jövőbe vetett, legszebben biztató reménynyel tekinthet vissza az 1902—1903-ik tanév működésére. Mert bő alkalma volt meggyőződést szerezni arról, hogy nem volt hijjával azoknak a legfontosabb tényezők-

nek, melyek fennállásának biztosítása mellett tekintélyét emelték, kitűzött czélját, úgy a szakismeretek, mint a társadalom terén, hovatovább megvalósítani segítették. Ezek a legfontosabb tényezők: a közönség érdeklődése, az egyesület iránt táplált előszeretete, valamint az a megtisztelő készséges előzékenység, melylyel az előadásokon működő egyének, az elnökség felhivásának engedve, szolgálatukat egyesületünknek felajánlották.

Az előadásról-előadásra fokozódó érdeklődés és rokonszenv egyesületünk erejét erkölcsileg és anyagilag egyaránt táplálta. Ennek legtermészetesebb és legörvendetesebb következménye a tagok számának megfelelő gyarapodása. Minden egyes előadás után a jelenvolt vendégek egy-egy díszes csoportja jelentette be az elnökségnek az egyesületbe való belépését, hogy ezen-ul az előadásoknak jogosult hallgatója lehessen. Tagjaink száma ily módon 36-tal nagyobbra emelkedett. Van összesen: 230 tagunk; ebből: rendes tag 66; pártoló tag 132; örökös tag 28. Különösen örömmel láttuk a tanügyi pályán működő mindkét nembeli egyéneknek nagyobb számban való közeledését.

Az egyesület felvirágzása fölött érzett örömünkkel azonban lépést tartott aggodalmunk a kör rendelkezésére álló szűk helyiséget illetőleg. A tanítónőképző-intézet zeneterme ugyanis, hol eddig az előadásokat tartani szoktuk, részben a hallgatóság befogadására bizonyult elégtelennek, részben pedig az egyes előadási darabok igényeltek — érvényre juthatásuk czéljából — tágasabb helyet. A négy előadás közül azért csak felét tarthattuk a régi helyen, kettő részére a polgári leányiskola tornacsarnokában kértünk helyet. Az előadások helyének megváltoztatása azonban a közönség magatartását egyesületünkkel szemben nem érintette. Mert bár a tágas, bővebb levegőjű tornacsarnok kellemesebb tartózkodási helylyel jutalmazta a közönség érdeklődését, a megszokott régi helyen továbbra is jóakarattal áldozta fel kényelmét a nyujtott élvezetért, megtöltvén zsufolásig mindkét helyiséget, minden egyes alkalommal.

A fentjelzett időszak négy előadását az alább következőkben ismertetem.

Első előadás. A november 9-én tartott első előadást alulirott nyitottam meg, ki a jelen volt nagyon szép számu közönséget az egyesület nevében üdvözölvén, kifejezést adtam annak a kiváló örömnek, mely a tanusított érdeklődés láttára — bár egyesületünk ezt évek jelentékeny során át élvezhette, — szivét különösen ezen alkalommal töltötte el, midőn első ízben várt rá az a szerencse, hogy az előadást, mint az egyesület megválasztott elnöke vezethette. A megtisztelő bizalomért köszönetet mondott, biztosítván a tagokat, hogy a bizalommal járó kötelezettség tudatában, az egyesületet, mint a közművelődés egyik szerény, de lelkes harczosát, diadalra vezérelni igyekezik. Tudja, hogy e téren úttörő munka nem várakozik rá, jól megtaposott mesgyén haladhat, feladata tehát abban áll, hogy ezt a mesgyét a közművelődés üdvére és az egyesület felvirágoztatására, minél többeknek járhatóvá tegye. Az előadás főrésze Hegedüs Izidor dr. helybeli állami főreáliskolai tanár «Egy fejezet a művészetek történetéből» czímű részben szabad előadásában, részben felolvasásában domborodott ki, melyet vetített képekkel való illusztrálással tett szem-

lélhetővé. A vetítő készüléket Lenner Emil, főreáliskolai igazgató úr volt szives az egyesület czéljaira átengedni, mely készségeért neki ezuton is köszönettel és hálával adózunk. A szóban lévő dolgozat a műépítészetnek az egyházi építményekben nyilatkozó fejlődését tüntette fel, a keleti népektől kezdve, a mai korig, megmagyarázván az egyes építészeti stilusok legjellemzőbb alkotásainak a vallással, a vallási szertartásokkal, a nép lelkületével és műveltségével való szoros összefüggését. Magyarázatát természetesen pædagogiai és néprajzi vonatkozásokra is kiterjesztette. A közönség kitartó érdeklődéssel jutalmazta az utazási tapasztalatokban is gazdag, szép képzettségű fiatal tanár előadását és fáradozásait. Az előadás zenei részét a helybeli dr. Vajda-Steiner-Kirchner-Forstmayer-féle vonós-négyes társaság tagjainak izlés, felfogás és technikai szempontból ismert művészi nívón álló előadása dominálta, kiket a közönség, mint városunkban a klaszszikus zene művelésének és megismertetésének lelkes bajnokait, hálás örömmel üdvözölt. Ez alkalommal a társaság egyik tagjának, Kirchner Eleknek «Adagio és Scherzo» czímű vonós négyesét adták elő, mely magyar motivumainál fogva e téren egészen uj, a fővárosi művészvilág előtt is nagy elismerésben részesült zeneműː Floryk Krisztina úrhölgy, a helybeli székesegyház egyik fiatal soprán soló énekesnője adta még elő, tisztán csengő, kellemes hangján, biztos felfogással, Szabados Béla «Serenade keringő»-jét és Gurschmann «Rózsához» czímű szép dalát. A közönségben kedves éneke élénk tetszést keltett. Kiséretére mestere, Franek Gábor székesegyházi karnagy volt szives vállalkozni.

Az előadás bevezetéséül a tanítónőképző intézet III. és IV. éves növendékei adtak elő magyar népdalokat, Staab Lénárd, intézeti zenetanár vezetése mellett.

Második előadás. A január 18-án az állami polgári leányiskola tornacsarnokában tartott második előadást Nagy Gizella, alelnök, a nevezett iskola igazgatónője nyitotta meg, mely alkalommal ráutalt az egyesületnek, mint iskolai egyesületnek, ama feladatára is, hogy az iskolát a családdal szorosabb szellemi kapcsolatba hozza. A jelenvolt szépszámú közönséget azért különösen, mint a családok képviselőit üdvözölte. A polgári leányiskola IV. osztálybeli és az ahhoz kapcsolt női kereskedelmi tanfolyam növendékeinek karéneke, Kirchner Elek zenetanár vezetése mellett, volt az előadás bevezető része. Kuruczdalokat énekeltek megragadó preczizitással és magyaros tüzzel. Ugyanők fejezték be az előadást különböző, szebbnél-szebb kardalok élvezetes eléneklésével. A növendékek karéneke után Kovács Zoltán dr. állami főreáliskolai tanárnak a «Zenei hang»-ról czímű rendkívül vonzó fizikai előadása következett, melyben a zenei hang keletkezésének alapos ismertetésénél nagyon szerencsésen jelölte meg a középutat tárgyának tudományos és gyakorlati része között, az érdeklődés mellett még derült hangulatot is keltvén magyarázatát szinező humoros, találó megjegyzéseivel. Hallva őt szakember és laikus egyaránt élvezett. Előadásának érdekességét a nagy szakavatottsággal és gyakorlattal vezetett, minden izében sikerült kisérletek nagy mértékben fokozták. Függelékül, előadó gondoskodása folytán, egy helybeli fonograf-kereskedő több érdekes fonograf-mutatványnyal járult még

hozzá a zenei hangok birodalmának ismertetéséhez. Strausz Lajosné urnő énekelte ezután Kuliffay Izabella «Egy sír» című műdalát, majd magyar dalokat adott elő Kun Lászlótól. Az első dalt különösen az előadás annyi közvetlenségével és az érzés annyi melegségével produkálta, hogy éneke egy dalban elmondott szép megható beszéd volt, mely megtalálta egyenes utját a közönségnek a zene iránt fogékony szivéhez. A magyar dalok zamatos és eredeti előadását a közönség nemkülönben a legélénkebb tetszéssel kisérte. A «Magyar tánczok» című négykezű zongoradarab, Chován Kálmántól, melyet Kirchner Elek, állami polgári leányiskolai zenetanár úr és már említett zeneszerző adott elő leányával, Kirchner Vilma kisasszonynyal, miközben ragyogó technikájuknak, élvezetes összjátékuknak és igazi magyar felfogásuknak adták elvitázhatatlan tanujelét, elképzelhetőleg megdobogtatta a hallgatóság magyarul érző szivét.

Harmadik előadás. A február 15-én ugyancsak a polgári leányiskola tornacsarnokában tartott előadáson, melyet alulirt nyitottam meg, a felolvasó részt Komjáthy Jenőné, komáromi polgári leányiskolai igazgatónő, egyesületi tag volt szives elvállalni. «A természet, mint leghatalmasabb nevelő» című, nagy olvasottságról és lelkes ügyszeretetről tanuskodó tanulmányt dolgozván ki erre az alkalomra. Közvetlen az előadás megkezdése előtt támadt, elháríthatatlan akadály következtében azonban, előadását lehetetlen volt megtartania, melyet a megnyitás alkalmával, sajnálatom kifejezése mellett, a közönség tudomására juttattam. Különös szerencse volt, hogy az elnökségnek sikerült a műsorban teljesen váratlanúl beállott hiányt olymódon pótolni, hogy ezáltal a közönség a legnagyobb mértékben kárpótlást és kielégítést nyerhetett. Ezt Pálmai Lenke, intézeti tanítónőnek hirtelen elhatározással történt vállalkozása eredményezte, a ki az elnökség kérésére, Rudnyánszky Gyulának «Gyáva» című költeményét szavalta el a várt felolvasás helyett, megragadó drámai hévvel és a költeményben váltakozó ellentétes, hol lágyan szóló, hol erős indulattal kitörő érzelmek igaz reprodukálásával. Az elnökség neki az egyesület iránt tanusított, különösen az említett körülmények között hálára kötelező jóindulatu készségeért igaz köszönetét nyilvánította. Az általános hatást és tetszést keltett szavalatnak méltó folytatása volt Benesch Ida, városunkban az idő szerint szülői körében tartózkodott opera-énekesnőnek előadása, a ki Verdi: «Álarczos bál»-jából énekelte el a nagy áriát, kiképeztetésének megfelelő nagy tudással, hatalmas terjedelmű hangjának egész erejével: tökéletes énekprodukczió benyomását hagyván hátra a közönség lelkében. A közönség elismerő tetszésének nyilvánítását még magyar dal eléneklésével is jutalmazta. Nagy rokonszenvvel fogadta végül a közönség Knopp Hedvig úrhölgyet, a konzervatorium végzett növendékét, ki a már tőle megszokott biztos technikával és ennek megfelelő érzésteljes felfogással játszotta el, általános figyelem és tetszés mellett, Jensen: «Nocturne»-jét és Godard: «Etude de concert»-jét, majd ráadásul egy szép Mozart-darabot. Megemlékezem még a tanítónőképző-intézeti növendékek karénekéről, mely ezuttal is a műsor első pontját töltötte ki.

Negyedik előadás. A negyedik előadás határnapja épen már-

czius 15-ére, a magyar szabadság ujraébredésének évfordulójára esett. Az elnökség nemcsak hogy nem akart elzárkózni ezen nagy nemzeti nap megünneplése elől, sőt lelkesült örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy előadását épen márczius 15-én tarthatja és hogy az előadás műsorának minden pontja a nagy nap jelentőségének legyen szentelve. Mert, úgy gondolta, egyesületünk is, nemzeti jellegénél fogva, első sorban a magyar nemzeti nevelés ügyét szolgálja. Azt akarta azért, hogy a magyar szabadság ihletett bajnokának dörgő nemzeti igéi «Esküszünk, esküszünk, hogy rabok többé nem leszünk» visszhangra találjanak egyesületünk tagjai között is. Ilyen érzelmek hatása alatt és abban a biztos reményben, hogy az előreláthatólag nagy számmal megjelent díszes közönség, nemkülönben hasonló hangulattól áthatva adott érdeklődésének ujra ilyen impozáns nyilvánulást (nemcsak a tanítónőképző-intézet zenetermét töltötte meg zsufolásig, de még kiszorult a folyosóra is), nyitottam meg az előadást, melynek élén Holzmann Ferencz, állami tanítónőképző-intézeti tanár «Márczius 15-én» czímű felolvasása állott. Holzmann Ferencz nagy gonddal és kiváló ügyességgel összeállított felolvasásának alapgondolatául a *Szabadság, Testvériség* és *Egyenlőség* vezéreszméit vette fel. Átérzett, lelkes előadásban megszemélyesítvén azokat, vonzó hasonlatok és megkapó leirás kiséretében rámutatott azokra az üdvös, nemzeteket boldogító intézményekre, melyek a három nemzeti testvér világot bejáró vándorútjának nyomait jelölték; viszont megrázó érveléssel ecsetelte az utjukon kívül eső országok nemzeti életének nagy erkölcsi nyomorát. Mialatt felolvasó a három vezéreszmét megható hűséggel a közönség lelki szemei előtt megszemélyesítette, megjelentek azok megszemélyesítői egyidejűleg a valóságban is és pedig élőképek alakjában, a hallgató teremben felállított szinpadon. Ugyancsak élő alakítás illusztrálta felolvasásának a diadalmaskodó, majd letiprott zsarnokságról szóló legjellemzőbb részét is. Az emelkedett hangú, tartalmas felolvasásnak ilyen külső diszítését a közönség elképzelhetőleg, élénk tetszéssel fogadta. Ezután Vass Margit urhölgy járult hozzá zongorajátékával az előadás harmonikus összességéhez, eljátszván mély érzéssel Liszt egyik legszebb Rhapsodiáját, majd az Ocskay brigadéros darabjai közül «Lavotta első szerelme» és «Rákóczy kesergő» czímüeket. A műsor harmadik és utolsó pontjának betöltésénél az elnökség ezuttal, tekintettel az ünnepies alkalomra és abban a biztos tudatban, hogy a közönségnek is ezáltal kedves dolgot cselekszik, kivételes intézkedést tett. A tanítónőképző-intézet felsőbb osztálybeli növendékeit részesítette abban a megtisztelő szerencsében, hogy előadhatták Husz Lajos, debreczeni tanár «Áldjuk meg a magyart» czímű alkalmi költeményét, melynek folyamán a szinfalak között, majd pedig a zongorán, többször fel-felhangzottak a szavalati részhez illő legszebb magyar dalok. Ebben az emelkedett hangon irt és a nemzeti lelkesedés aranyszálaival gazdagon átfont költeményben a muzsák társalognak az előttük eleintén ismeretlen *Szabadság*-gal, majd történelmi vonatkozások utján örök frigyre lépnek vele és együtt magasztalják és áldják Hungáriát.

Hogy növendékeink ezt a szép költeményt méltóképen visszaadhatták, hogy sikerült szavalataikban a közönség láthatólag gyönyör-

ködhetett, az legfőképen Pálmai Lenke úrhölgy, intézeti tanítónő érdeme, a ki úgy az egyesület iránt táplált ügyszeretetétől, mint az ünnepies alkalomtól áthatott érzéssel, fáradtságot nem ismerő buzgósággal vállalkozott az alkalmi szinjáték betanítására. Az intézet szinpada az előadásnak megfelelő keretéül szolgált. A közönség derült hangulata és élénk tetszésnyilvánítása jólesően győzte meg az elnökséget czélja eléréséről.

A Mária Dorothea-Egyesület győrvidéki körének fenn felsorolt előadásait megnyitó és vezető elnökök, minden egyes alkalommal hálás köszönettel adóztak bezáró szavaikban, első sorban a szereplő egyéneknek az egyesület czéljait támogató szives készségükért, majd a hallgató közönségnek tanusított figyelmükért és érdeklődésükért, mely kedves kötelességet hogy e legilletékesebb helyen ismételten teljesíthetek, különös szerencsémnek tartom.

Fogadja az igen tisztelt tekintetes szerkesztőség kiváló tiszteletem kifejezését. Győr. *Karsay Jolán*, állami tanítónőképző-intézeti igazgatónő, elnök.

*

A M. D. E. fürdői kedvezményei 1903-ban. 1. Pöstyén-fürdőben négy tagnak a kád- és medenczefürdőkből 25% engedmény. 2. Siófokon egy tagnak julius és augusztusban díjtalan fürdő, gyógydíj alól felmentés és a szobaárakból 50% engedmény. 3. Sztojkán egy tag részére lakás és fürdő díjmentesen, kétszemélyes szobában 2 tagnak is ingyenlakás, a többi tagnak a szobák áráből 30% engedmény az egész idényben. 4. Rozsnyói vasas gyógyfürdő és hidevízgyógyintézetben egy teljes ingyenes hely, több tagnak a szoba és fürdő árából 25% engedmény. 5. Stoósz fürdőben két tagnak a fürdő-, zene- és gyógydíj elengedése a főidényben. 6. Csíz-fürdőben tagjainknak május 1-től junius 15-ig a gyógydíj és fürdőárából 50% engedmény. 7. Szt. Lukácsfürdőben 30 drb ingyen fürdőjegy. 8. Gánocson a szobaárakból a főidényben 10% engedmény több tagnak. 9. Zálnokon több tag részére a szoba- és fürdődíjból 20% engedmény. 10. Kőszegen a vízgyógyintézetben két tagnak ingyen lakás, orvosi gyógykezelés május, juniusban és augusztus 15-től október végéig; julius 1-től augusztus 15-ig csak akkor, ha van üres szoba több tagnak, ha az intézetben lakik 15% engedmény, ha bejáró beteg 10%. 11. Balatonfüreden két tagnak, ha az apátsági vendégházakban laknak, junius 15-től augusztus 20-ig ingyenes fürdőket és a szobaárakból 30% leszállítást; május 15-től junius 15-ig és augusztus 20-tól szeptember 15-ig ingyenes fürdőket, a szobaárakból pedig 50% árleszállítást. 12. Balf-fürdőben az egész idényben 50% engedmény a fürdődíjakból. 13. Virágvölgyben Poprád mellett két tagnak ingyen lakás és fürdő, a vendéglőben naponta 3-szori étkezés 2 koronáért kapható. 14. Viskvárhegyen május 15-től szeptember 15-ig két tagnak egy szoba teljesen ingyen, fürdő-, zene- és gyógydíj alól felmentés mérsékelt árú étkezés, ezenkívül több tagnak a szoba-, fürdő- és gyógydíjnál 50% engedmény. 15. Ránkherlányban (Abauj-Tornamegye) az egész idényben két tag kaphat ingyen szobát és gyógykezelést, zene- és fürdődíj-elengedést. 16. Tordán két tag részére egy szobás lakás teljesen felszerelve és ingyen fürdés az egész idényben. 17. Gyertyánligeten az egyesület tagjainak az elő-

és utóidényben a lakás és fürdőnél 50%, az élelmezésből 20% engedmény; a főidényben ugyanezekből 20%. 18. Tátra-Széplakon májustól szeptember végeig félárú lakás, s heti élelmezés 20 koronáért. 19. Margitszigeten egy tag részére hónaponként felváltva az egész idényben ingyenes szoba és fürdő. 20. Harkány-fürdőben két tag ingyen használhatja a II. oszt. fürdőt. 21. Lipik-fürdőben több tagnak az egész idényben 50% engedmény a fürdők árából. 22. Igló-Füreden az elő- és utóidényben a szoba és ágynemű árából 15%, a gyógy- és zenedíjból 50%, a főidényben a szoba és ágynemű árából 10%, a gyógy- és zenedíjból 50% engedmény. 23. Keszthely-Hévizen 2 tagnak 3—3 hétre ingyen fürdő- és gyógydíjmentesség. 24. Zajzon fürdőben nagyon mérsékelt árú lakás, étkezés és fürdő. A bélyegmentes kérvényeket a Mária Dorothea-Egyesület elnökségéhez címezve: Budapesten, VIII. ker., Orczy-út 6. sz. alá kérjük mielőbb beküldeni.

*

A «**Veres Pálné szoborbizottság**» a következő felhivást bocsátotta ki: «Lelkes magyar hölgyekből, kik részben az *Országos Nőképző-Egyesület*, részben a *Mária Dorothea-Egyesület* tagjai, valamint a magyar nemzeti műveltséget szivükön viselő jeles férfiakból ez év április 8-án egy csoport bizottsággá alakult a végből, hogy Veres Pálné született Beniczky Herminnek, az Országos Nőképző-Egyesület néhai elnökének, a magasabb nőnevelés úttörőjének szobrot emel a fővárosban. E föladatában főleg azokra a hálás tanítványokra számít a bizottság, kik a lelkéhez nőtt intézetben nyerték kiképzésüket, de számít általában minden művelt hölgyre, a ki meg tudja érteni, mi volt Veres Pálné, és bízik a finom lelkű férfiak áldozatkészségében is, kik, mint magát egy írónk kifejezi: Küldjék be a szoborra csak egyetlen egyszer annak a virágcsokornak az árát, melyet valamely hölgynek szántak, mert e szobor egy helyett fölbokrétázza Magyarország minden asszonyát. Veres Pálné, az ő törhetetlen lelkesedésével, csüggedést nem ismerő küzdelmeivel, szemben a közönnyel, a magyar nemzeti szörnyeteggel, valóságos mitoszi alakká vált, — mert legyőzte. Fenkölt lelkének, lángoló hazaszeretetének megismerhetését, tudásának kincseit irásban hagyta ránk. Azok a fenséges kapuivek, melyek alatt az ő árnyéka elvonult, a halhatatlanságba vezetnek. Hely várja a művelődés történetének lapjain. Alakja pedig kell, hogy érczben álljon valamely köztéren. Nem ő miatta. Ő neki már mi semmit sem adhatunk. De álljon itt képmása, az első női szobor Magyarországon, mint lelkesítő példa a leánygenerácziő előtt, hogy a hazát szolgálni nagy dicsőség és ebből a nő is kiveheti a részét. Kelt *Budapesten*, 1903 áprilisban. A szoborbizottság megbízásából: Id. *Lovassy Ferenczné* elnök, *Mikszáth Kálmán* elnök, *Lázárné Kasztner Janka* alelnök.» Szerkesztőségünkben adakoztak eddig e czélra Rettkesné Stetina Róza 10 kor., Komáry Erzsi 2 kor.

IRODALOM.

Komáromy Lajos. RENDSZERES MAGYAR NYELVTAN az elemi iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. 166 lap. Ára 2 korona.

A 30 éves tanári tapasztalat és alapos szaktudás e kitünő termékét nincs miért ajánljuk olvasóink figyelmébe. Örömmel fogják e munkát üdvözölni és eredményesen fogják használni összes tanító- és tanítónőképző-intézeteink. Bővebb ismertetés helyett azért a következőkben csupán a mű előszavát közöljük, mely a mű czélját és főbb tulajdonságait kellőkép feltünteti.

«Jelen nyelvtanom, mely a nmélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumtól a f. évben kiadott *el. iskolai tanitóképző-intézeti tanterv* alapján készült, első kisérlet e nemben tanítóképző-intézeti kézikönyveink sorozatában.

Könyvem kidolgozására azon meggyőződésem serkentett, s munkám közben azon elv vezérelt, hogy a tanítóképző-intézetek számára, sajátlagos feladatukhoz és a másfajta iskolák közt elfoglalt helyzetükhöz képest másféle iskolakönyvekre van szükség, mint a minők pl. a közép- és polgári iskolák könyvei, a melyeket használtak eddigelé a tanítóképzőkben több tárgy tanításához.

A mi épen a magyar nyelv tanítását illeti, rendszeres magyar nyelvtant a középiskola III. osztályában, a képzőintézetben pedig a középiskola V. évfolyamának megfelelő osztályban, 15 éves korában, tehát már fejlettebb észszel tanul a növendék; továbbá míg a középiskolában az általános műveltség a tanulás czélja, addig a képzőkben mint szakiskolákban az is, hogy a leendő tanító az elsajátított anyagot képes legyen majd iskolájában derekasan *tanitani* is.

Ehez képest rövidebbre fogtam könyvemben azon részleteket, melyek tudása a képzőbe lépett tanulótól, ki a magyar nyelvtanból már két tanításfolyamban nyert oktatást, megkövetelhető; ellenben behatóbban foglalkoztam oly részletekkel, melyeket nyelvünk szerkezetének alaposabb megértése végett már a fejlettebb értelmű növendék ismereteinek kibővítésére szükségesnek tartottam.

E czélból s a tanterv útmutatását is követve, részletesebben tárgyaltam a hangtant, a nyelvjárásokat, a szórendet; fölvettem némi nyelvtörténeti anyagot is, mint: a mondat kifejlődésének történetét, a határozók fajainak történeti fejlődését s az *ik*-es igeragozás jelentését és történetét; a nyelvtények ismertetésében több helyt rámutattam a *mi* mellett a *miért*-re is, hogy a nyelvünk szerkezetében meg-

nyilatkozó logikai törvényekre is figyelmeztessem a tanulót; gondot fordítottam a főbb idegenszerűségek megjelölésére.

A mennyiben pedig a szótövek és a szóképzés elmélete kissé sok anyagot látszik felölelni: ezt nem annyira betanulásra, mint inkább begyakorlásra szántam (s erre útmutatást adnak az összes elméletet is kisérő «Feladatok»), továbbá arra, hogy az ott közlött szabályokra a tanuló, ha egy-egy nyelvalak helyességéről kételkedés támad benne, rákereshessen s belőlük útbaigazítást nyerhessen. A czélnak megfelelő képzői kézikönyv úgyis nemcsak a tanítástery megjelölte osztálynak való, hanem Vademecuma lehet az a tanulónak a tanításfolyam mind a négy évében, sőt még tanítói pályáján is.

Vajha e munkám, melynek kidolgozásában a magyar nyelvtudományi irodalom legújabb eredményeire is tekintettel voltam, közvetve hatással lehetne nemzeti nyelvünk népiskolai tanításának fejlesztésére.»

*

Előfizetési felhivást vettünk *Kelemen Gizella* kismartoni tanítónőtől, kinek neve a Mária Dorothea-Egyesület javára több izben rendezett sikerült gyermekelőadások révén is ismeretes olvasóink előtt. Különféle lapokban megjelent és igen rokonszenvesen fogadott tárczáit adja ki ezúttal az iróno könyvalakban. A csinos kiállítású kötet ára bérmentes küldéssel 2 korona. Olvasóink bizonyára kedves ismerőssel találkoznak e könyvben, melyet kartársi szivességükbe ajánlunk. Az előfizetési összeg a szerző nevére Kismartonba küldendő.

A «N. Nőnevelésre» az 1903. évre előfizettek.

Bencsák Stana, Csáktornya; Barsy Ilma, Berettyó-Ujfalu; Binder Laura, Kolozsvár; Képezhető hülyék országos intézete, Bpest; Batthyány-utczai közs. polg. l. isk., Bpest; Kazinczy-utczai közs. el. isk., Országos nőképző egyesület, Bpest; VIII. Csobáncz-utczai községi el. iskola, VIII. Csokonai-utczai polg. l iskola, Bpest; Tantestület, Csanádpalota; Ferenczy Ilona, Igricze; Kertscher Sándor, Késmárk; Kenz Auguszta, Aszód; Közs. polg. l. iskola, Kiskún-Félegyháza; Löblné Gross Irma, Szabadka; Közs. el. l. iskola. Nagyvárad; Prükler Szerafin, Sopron; Steinitzer Jenny, Arad; *Róm. kath. népiskola, Szerbnagy-Szent-Miklós; Stancsics Irma, Nyúlhegy; Áll. tnőképző intézet, Szepsi-Szent-György; Torkos Mariska, Igló.

(Folytatása következik.)

A *-gal jegyzettek félévre fizettek elő.

Felhivás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1903-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — huszonnegyedik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelesi szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1903-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési penzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.